

# 'CRUNLE A 'HON A NENE

## Pɔlv gba la KOLETIKUE

ye

**1** <sup>1</sup>Mɔ Pɔlv, Nyɩsua -ha 'le du 'mv, 'ke =bo -he -Yusu 'Klɩsɩ a -wɔnnanyɔ, 'mɔɔ nɩ, -ɔɔ 'crunle -gbo 'cru, 'n kɔ -a nɩ 'diayɩ Timote 'heɛn. 'A mv Nyɩsua a nahuin, -v nɩ 'le Koletɩɔɔ 'mv, kɔ Nyɩsua a nahuin 'bii -nɩ, -v nɩ 'le Akaiblvɔba 'mv, 'a mv'v nɩ, -aa -wɔn 'cru.

<sup>2</sup>-Aa da -a nɩ Bu Nyɩsua, -ɛ die nu, ɔ kɔ -a nɩ Kɔkɔnyɔ -Yusu 'Klɩsɩ 'heɛn, v 'mv 'a mv -hapɔɔɛ 'mv nu, kɔ, v 'mv 'a mv kegbowɛɛnle -nyi.

**'Bia =baa =sɛ 'ye, Nyɩsuaa 'le -a mv 'kwli 'mv gbo =tu =wlv**

<sup>3</sup>-Ba baa Nyɩsua. Nɔ- mɔ -a nɩ Kɔkɔnyɔ -Yusu 'Klɩsɩ a Bu. Nyɩsua a -gbɛ, 'ɛ nɩ ti, ɔ kɔ nahuin a wɔli, 'ɔ nyu 'le =wlv 'kwli 'mv gbo =tu. <sup>4</sup>'ɛ nɩ ti, 'bia =baa =sɛ 'ye, ɔɔ -a mv -nyi 'kli, -ɛ die nu, -v -ye, -vɩ -wɛ =sɛ 'ye, -a 'mv -wɛ le 'waa 'kli a -nyinyie nu.

<sup>5</sup>'ɛ 'we =nɔ ye, -Yusu 'Klɩsɩ 'ye =sɛ 'dɔ. -Tɛ -a kɔ =nɔ 'heɛn, -a -mvɛ, -aa 'a -kuan nu, nɛ- nue, -a nɩ -gbɛ, =aa -wɛ =sɛ 'ye 'dɔ. Kɛɛ, Nyɩsua, ɔɔ -wɛ -a mv 'mv 'nɩ -he 'dɔ. <sup>6</sup>Nɛ- nue, 'bia =baa =sɛ 'ye, -hapɔɔɛ 'ɛɛ 'le -a nɩ =sɛ a 'yiye a -gbɛ 'kwli 'mv -hon, 'ke 'o 'a mv -wɔn. 'Bia Nyɩsua 'bɔɔ -a mv 'kli -nyi, 'ke 'le -a nɩ =sɛ a 'yiye 'kwli 'mv, -ye ɔɔ -wɛ 'a mv -nyi 'kli, -ɛ die nu, a 'mv =wlv a 'lɩla kɔ, 'bia 'baa -wɛ =sɛɔɔ =nɩ 'ye, -aa 'ye. <sup>7</sup>'A -tɩ, -a yie nɩ -tɛɛ, -ɛ mɔ, dɛ =de 'deɛ bɛ nue, 'ke ba -ha Nyɩsua a 'hru bu wɔn. 'ɛ mɔ -tɛɛ, a di 'ye =sɛ, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ -aa -wɛ =sɛ a 'yiye nu, kɛɛ, -a yie nɩ, -ɛ mɔ, Nyɩsua di 'a mv -nyi 'kli, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ ɔɔ nu, ɔɔ -a mv 'kli -nyi.

<sup>8</sup>'Diayuo -a, -a nye 'nɩ -hɩa, 'ke ba yree 'mv le -tɛɛ, -tɛ -a nu la =sɛ a 'yiye, ti =nɩ -kɔ 'yri -a nɩ la 'le Asiblvɔba 'mv. =Sɛ a 'yiye a -gbɛ, ɛ -hi la -a

mu wlon. -A 'die la -tɛɛ pue, 'ke -ba die la 'le wlon 'mu -hɔn. <sup>9</sup>'E mɔ -tɛɛ, -a nye la -wɔn lɛ -hie 'lu, -ɛ mɔ, 'ke -a die la 'le wlon 'kuv. Kɛɛ, =sue a 'yiye a -gbɛ, ɛ nyre 'o =o, -ɛ die nu, -a 'mue yi, -ɛ mɔ, -a -do a 'kɩ, ɪ 'die 'le -we, bɪ waa -a mu, kɛɛ, -a 'mue yi, -ɛ mɔ, Nyɪsua a 'kɩ, nɪ-ɪ -a mu waa. Nyɪsua a -gbɛ, nɔ-ɔ 'le nahuin 'kukunyɔ -hɛyri -ha, 'ɔ nyu 'kɩ -ha. <sup>10</sup>Nɔ- =gbɩa la -a mu, 'ke 'le 'kukuvɛ 'yakla -nu wlon, -ɛ di la -a mu ke yɛ, kɔ, ɔ 'mu -we -a mu waa, 'ke 'o =suei -ye a 'yiye a -ta 'mu, -ɪ di 'le di. Iin, -a yie nɪ, -a nye -pre, -ɛ mɔ, ɔ di lele dɛ a -gbɛ 'nɪ nu. <sup>11</sup>'A nɪ -gbɛ, a di -we -a mu 'mu 'nɪ -hɛ, 'bia 'baa Nyɪsua da, 'ke 'o -a nɪ -ta 'mu. 'A -tɪ, nahuin 'plɔplɔ di da Nyɪsua, 'ke 'o -a nɪ -ta 'mu. Nyɪsua 'bɔ nu -a mu -hapudɛ 'mu, nahuin 'plɔplɔ dio 'wio -nyi.

**Pɔlv, ɔ nye kle 'nɪ -hɩhɩa, dɛ- kɔ -tɪ, -tɪ -nu, ɔ =tu o, 'ɔ 'di nu**

<sup>12</sup>Dɛ -nu, -ɛ kɔ -pli -aa po, nɛ- mɔ: -A yie nɪ, 'ke 'le -a nɪ =wɩ ke, -ɛ mɔ, 'ke 'o 'ɛ nɪ nahuon -wɔn, -a nɪ 'yrinaabɩ 'sii 'o ye -tɛɛ, kɔ, -tɪ -nu, -aa =tu, ɪ nɪ-ɪ nɪ, -aa nu, -ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ Nyɪsuaa 'a -hɩhɩa nu. Sɛyɪ-sɛyɪ, 'ke 'o 'a mu -wɔn, -a nɪ 'yrinaabɩ 'sii o 'o ye -tɛɛ. 'Bia -ba nu o le 'a nunue, ɛ 'de 'le -a nɪ -gbɛ a =tɔ 'kwɩ 'mu, kɛɛ, Nyɪsua nu o -a mu 'mu -hapudɛ, 'ɔ -hɛ o -a mu 'mu, kɔ, 'ɔ -nyi o -a mu 'a 'kɩ. <sup>13-14</sup>A yi -tɔplɩ a -gbɛ nɪ, -ɛ nue, -tɪ 'bii -gbo, -aa 'a mu -wɔn 'cɩɩ, ɪ kɔ 'mɩleyriile. 'Bia -baa 'a mu -wɔn 'cɩɩ, -a 'nɪ -hɩa -le -ba -hɩ 'a mu dɛ =de 'yi ke. -Nyɔwɔ -nu -kɔ 'mu 'kukonyɔ -Yusu di 'le lele di, a di po -a nɪ -pli, -ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ -a nɪ -gbɛ, -a di nu, -a 'mu 'a nɪ -pli po. Kuv la 'le gbo, -bɔ yɛ ti -gbo ke, a yrii -tɪ a -gbɛ 'mu le dɛ gbi. Kɛɛ, 'n pue -tɛɛ, -tɛ ti nɪ le 'mu -gbo, a di 'mu le 'nɪ yrii -tɛɛ.

<sup>15-16</sup>'N pui o -tɛɛ, -ɛ mɔ, -tɪ a -gbɛ, a di o 'mu le 'nɪ yrii. Nɛ- nue, 'nɪ -hie o 'lu -wɔn lɛ, -bɔ di o 'le 'a mu -wɔn, 'plɩ 'mu o 'na 'dagba 'lu -wɔn gba, 'mu 'le Masɩdvanɩbɩgba 'mu mu, 'plɩ 'mu o -wɔn -hɩan, 'mu o 'le lele 'a mu -wɔn di, -ɛ die nu, a 'mu o 'mu 'mu -hɛ, 'mu o 'na 'dagba 'lu -wɔn gba, 'ke 'le Sudebɩgba 'mu. 'Bia 'nɪ nu o le 'a nunue, 'n di o nu 'a nɪ 'mu-hɛɛwɩ 'hɔn. Kɛɛ 'kleɛ, 'n 'de o 'le di.

<sup>17</sup>-Tɛ 'n le o 'a mu, -ɛ mɔ, kɛ'ɛ nɪ, 'n di o nu, 'plɩ 'nɪ 'die o nu, -bɛ a -mɛ -ye, a nɔ 'nɪ, 'nɪ naa 'lii 'hɔn? 'Uɔn, 'bia 'nɪ po lɛ, dɛ -gbo, 'n die 'nɪ nu, 'n die 'nɪ nu. 'Nɪ nu -le lɛ 'a nunue, -ɛ 'we -nɔ 'kɩ -gbo ke a nahuin ye, -v 'de Nyɪsua yi, -vɩ lɛ po iin kɔ 'vɩn, 'ke 'o dɛɛ -do ke. <sup>18</sup>'Ke 'o Nyɪsua ye, -ɔ mɔ -tɛɛ a Nyɪsua, 'nɪ 'a mu 'nɪ le, -ɛ mɔ, ti -nu -kɔ 'yri -aa la 'a mu Nyɪsua a -haputitie -nu pue, -a 'nɪ po =le la lɛ, iin kɔ 'vɩn, 'ke 'o dɛɛ -do ke, <sup>19</sup>-ɛ nue, Nyɪsua a 'Yu, -ɔ mɔ -Yusu 'Kɩsɩ, nɔ- kɔ -tɪ 'n kɔ Silast, kɔ Timote 'hɛɛn, -aa la 'a mu ye =tu. -Yusu 'Kɩsɩ a -gbɛ, ɔ 'nɪ po =le lɛ iin kɔ 'vɩn, 'ke 'o dɛɛ -do ke. -Tɪ -nu, -ɪ mɔ -tɪ a -tɛɛ, ɪ -do, nɪ- ɔ =tu 'ɛ nɪ ti. <sup>20</sup>'E 'we -nɔ ye, nɔ-ɔ nɪ, -ɔ nyi -a mu ye =tu, -ɛ mɔ, iin, -tɔplɩ 'bii -nu, Nyɪsua po la 'le, 'ke 'o -a mu -wɔn, ɪ mɔ -tɪ a -tɛɛ nɪ. Nɛ- nue, 'ke 'le 'a 'dɩ 'kwɩ 'mu nɪ, -aa lɛ po: Kɛ'ɛ nɪ, bɛ nɪ 'mu, -ɛ die nu, -a 'mu Nyɪsua -tɪ a 'yi'buaalɛ -nyi. <sup>21</sup>'Ya 'o lele 'lu,

Nyɪsua a -gbe, nɔ-ɔ nɪ, -ɔɔ -a mu 'kɪ -nyɪ, -a kɔ 'a mu 'hɛɛn, 'ke 'o -Yusu 'Kɪsɔ a 'hru wɔn. ɔ -do a -gbe, nɔ- po -a mu 'pɪa ke, 'ke 'o 'a -kuan a -ta 'mu; 22'ɔ -nyɪ -we -a mu 'a -Hihiu, 'ke 'le -a nɪ =wɪ ke. Kɛɛ nɪ, ɔ nu, 'ɔ =tue -a mu yɪile, -ɛ nye -a mu tɔɔ, -ɛ mɔ, -a mu mɔ 'a nahuiin nɪ. -Tɛ ɔ -nyɪ -a mu 'a -Hihiu, nɛ- nye -a mu tɔɔ, -ɛ mɔ, ɔ di -we -a mu -tɔplɪ -nɪ 'nɪ -nyɪ, -ɪ kɔ -tɪ ɔ =tu.

23-Tɛ ti nɪ lɛ 'mu -gbo, 'n di 'a mu 'nɪ lɛ, -tɪ kɔ -tɪ 'nɪ 'de o 'le 'a mu -wɔn di, 'ke 'le Koletɪɔ 'mu. 'N 'sɛ ke, 'ke 'o Nyɪsua ye, 'bɪa 'nɪ 'du hɪ, =bo 'ku: 'n pue o 'le =le, 'ke 'n 'deɛ =bo di o 'le 'a mu -wɔn, 'nɪ =han ɔ =de a =wɔ =hlɔn po, -ɛ nue, 'bɪa 'nɪ kɔ =bo di o 'le, 'n kɔ =bo =hɛn o nahuin 'nyɛ, 'ke 'o 'yɪlenyɛ-tɔplɪ =nɪ, ɔ nu a -ta 'mu. 24'ɛ 'de 'nyɛ =hɛn, -aa -hɔa -ba nɪ 'o 'a mu 'lu ye, 'ke 'o -tɛ a kɔ ba nu -Yusu 'Kɪsɔ a =wɔ a yekuolɛ. -A yie nɪ, -ɛ mɔ, a kuo -Yusu 'Kɪsɔ ye =wɔ -tɛɛ. Dɛ, ɛ =hɛn 'nyɛ, nɛ- mɔ, a kɔ -a mu 'hɛɛn, -a bibi 'mu lɛ 'yɪ, =aa -kuan nu, -ɛ die nu, a 'mu plɔ a bleelɛ kɔ.

**2** 1'A -tɪ, 'n -yɪ o nɪ, -ɛ mɔ, ti 'de o a nyɛɛ, 'ke =bo di o 'le 'a mu -wɔn, -ɛ nue, 'bɪa 'nɪ di o 'le, 'n di o lele 'a nɪ =wɪ po =hlɔn, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ 'n nu la 'a nunue. 2'Bɪa 'nɪ po 'a nɪ =wɪ =hlɔn, 'na -gbe, 'na =wɔ di bi =hlɔn. -Yɛ 'a nɪ nahuon =de 'deɛ bɔ =tu 'le 'mu =wɔ 'kwɪ 'mu gbo. 3'Nɛ- nue, 'nɪ 'cru o 'a mu -wɔn, -ɛ mɔ, 'n 'deɛ =bo di o 'le. Ti =nɪ -kɔ 'yɪ 'n 'cru o 'crunɛ a -gbe, 'bɪa 'nɪ di o 'le, a di o 'na =wɔ po =hlɔn. Kɛɛ, 'a mu mɔ nahuiin nɪ, -ɔ kɔ -bɔ =tu wɛn 'le 'mu =wɔ 'kwɪ 'mu gbo. Kɛɛ, 'n yie nɪ, -ɛ mɔ, 'bɪa 'mɔ -gbo, 'nɪ kɔ plɔ a bleelɛ, 'a nɪ -gbe, a kɔ -wɛ plɔ a bleelɛ. 4'Ti =nɪ -kɔ 'yɪ 'nu o 'a mu -wɔn 'cru, 'n kɔ o =wɔ a lenaalɛ 'dɔ. 'Nu o -wɛ 'nɪ wɛ. 'Nɪ -hɔa =le o =bo po o 'a nɪ =wɪ =hlɔn. Kɛɛ, 'n 'cru o nɪ, -ɛ die nu, a 'mue yɪ, -ɛ mɔ, 'n nɛɛ 'a mu 'mu nɪ 'dɔ.

### **Pɔɔ nɔ 'nɪ, bɔ -hɪ de'kukununyɔ a de 'kuku a -tɪ -wɔn**

5'N pue -tɛɛ, 'ke 'le 'a mu -heyri, nahuon =de, nɔ- po nahuin a =wɪ =hlɔn. ɛ 'de 'na =wɔ, ɔ 'diu =hlɔn po, kɛɛ, a 'bɪi a =wɔ ɔ po =hlɔn. -Tado, ɛ 'de a 'bɪi, kɛɛ, 'dai nahuin a =wɔ ɔ po =hlɔn. Kɛɛ, 'nɪ -hɔa =le =bo 'prɛɛ 'o de a -gbe ke 'dɔ; 6'dai nahuin 'ke 'le 'a mu -heyri, 'ɔ poo nahuon a -gbe -bati lɛ. -Bati a -gbe, bɪ -wɛ 'klɛɛ 'le. 7'Ti nyɛ 'klɛɛ 'o =o, 'ke dɛ =nɪ, ɔ nu o, 'a -tɪ bɪ -hɪ 'a mu -wɔn, a 'muo 'le =wɔ 'kwɪ 'mu gbo =tu. 'Bɪa nɛ- ɛ 'de, -yɛ 'a =wɔ di bi =hlɔn 'bɪi. 8'A -tɪ, 'nu 'a mu lɛ 'nɪ 'batɪ, ba tɛɛ =nɔ, -ɛ mɔ, a nɔɔ 'mu nɪ. 9-Tɪ kɔ -tɪ 'nɪ 'cru o 'a mu -wɔn, nɛ- mɔ, 'mu 'a mu 'mu lɛ =tɔ, 'mue 'ye, 'bɪa -tɪ -gbo 'nu =tu, 'bɪa 'ba nyɪ 'o =tuu. 'ɛ mɔ -tɛɛ, 'n 'ye nɪ, -ɛ mɔ, a =tuu 'o 'mu nɪ, 'a poo nahuon a -gbe -bati lɛ. 10'A -tɪ, kɛ 'nu 'a mu ye po, 'bɪa 'ba -hɪ nahuon =de a de 'kuku a -tɪ -wɔn, -yɛ 'na -gbe, 'n -hɪ -wɛ -wɔn. 'ɛ mɔ -tɛɛ, nahuon a -gbe, 'n -hɪ dɛ =nɪ, ɔ nu a -tɪ -wɔn, 'bɪa 'bɔ nu o 'mu dɛ =de 'mu. 'Ke 'o -Yusu 'Kɪsɔ ye, dɛ =nɪ, nahuon a -gbe, ɔ nu, 'n -hɪ 'a -tɪ -wɔn, -ɛ die nu, 'mu 'a mu 'mu -hɛ. 11'N nue nɪ, -ɛ die nu, Satan 'nɪ =han 'hru 'ye, 'ke 'le -a mu -heyri. -A yie nɪ -tɛɛ, -ɛ mɔ, ɔɔ -hɔa bɔ -ha 'o -a mu 'hru wɔn.

**Ti -nu, Pɔlv -hi 'le Trvasɪdɔ 'mu, nɪ- kɔ -tɪ ɔɔ -tu**

<sup>12</sup>Ti =de a ti 'yri, 'ke 'n mu o 'le 'dɔ -nu 'mu, -ɔ mɔ Trvasɪ, 'mu o -haputitie -nu po, -ɛɛ -Yusu 'Klɪsɔ a -tɪ -wɔn lɛ na. -Tɛ 'n nyre o 'le, -ye 'n 'ye o nɪ, -ɛ mɔ, Kɔkɔnyɔ -Yusu -ha o 'hru, 'ke =bo -tu o 'a -tɪ. <sup>13</sup>Kɛɛ, 'nu o lɛ naa =wɪ, -ɛ nue, 'n 'de o 'le -a nɪ 'dɪayɔ Titɪ gbo yɛ. Nɛ- nue, 'nɪ gba o -Yusu a nahuin -nu wɪ, -v nɪ 'le Trvasɪdɔ 'mu, 'nɪ -hi o, 'nɪ mu o 'le Masɪdvanɪlɔgba 'mu, 'muo o 'le gbo yɛ.

**-Yusu 'Klɪsɔ nye 'nɪ nu, -aa 'o 'ɛ nɪ dɛ =de 'hru wɔn -ha**

<sup>14</sup>Kɛɛ, -ba baa Nyɪsɔ. Nɔ-ɔ -a mu naa 'ɛ nɪ ti, -ɛ nue, -a kɔ -Yusu 'Klɪsɔ 'hɛɛn, -a -mʊɛ nɪ. -Yusu 'Klɪsɔ -ha 'o 'a yraanyɔ wɔn 'hru, 'ɔ nye nu, =a nyo -wɔn kʊɛ, Nyɪsɔ 'ɔɔ -a mu naa 'ɛ nɪ -tɛgbi, -aa 'o mu, -ɛ die nu, ɔ 'mue nahuin tɔɔ, -ɛ mɔ, -Yusu 'Klɪsɔ, ɔ -ha 'o 'ɛ nɪ dɛ =de wɔn 'hru, 'ɔɔ 'o -a mu 'ɛ nɪ -tɛgbi =de lee, 'ke -ba =tu -Yusu 'Klɪsɔ a -tɪ. -Yusu 'Klɪsɔ a -tɪ a -gbɛ, ɪ 'we =nɔ hɔnhɾɔnpɔdɛ ye, -ɛ kɔ hɔnhɾɔn 'sɛɛ gbo, -ɛ die nu, nahuin 'mu -Yusu 'Klɪsɔ a -gbɛ yi. <sup>15</sup>'ɛ mɔ -tɛɛ, -a 'we =nɔ hɔnhɾɔnpɔdɛ ye, -ɛ kɔ hɔnhɾɔn, ʊ Nyɪsɔ ke kɪ, -ɛ nue, -aa =tu -Yusu 'Klɪsɔ a -tɪ, 'ɛ nɪ -tɛgbi =de, 'ke 'o nahuin =nu ye, Nyɪsɔ, ɔɔ waa, kɔ 'ke 'o nahuin =nu ye, -ʊ 'wan. <sup>16</sup>Nahuin =nu, Nyɪsɔ, ɔɔ waa, hɔnhɾɔndʊ a -gbɛ, ʊ nu -tɛɛ, 'ke 'o =nu -wɔn. ʊ -Yusu a -tɪ ke 'nɪ wɛɛn, Nyɪsɔ 'ɔ nyu 'klɔ yrayɾɔ -nyi, -ɔ 'nɪnɪ -wɛ 'le. Kɛɛ, nahuin =nu, -ʊ 'wan, ʊ -mɛ -ye, hɔnhɾɔndʊ a -gbɛ, ʊ 'de -tɛɛ nu, 'ke 'o =nu -wɔn, 'ʊ nye nu, 'ʊ 'kʊ, 'ke 'o Nyɪsɔ ye. 'A -tɪ, -Yusu a -tɪ a =tutue, ɛ mɔ -kʊaan nɪ, -ɔ -hi -a nɪ 'klɪ wɔn. <sup>17</sup>Kɛɛ, -a mu mɔ nahuin =nu, Nyɪsɔ le, 'ke -ba nu -kʊan a -gbɛ. ɛ kɔ nahuin 'plɔplɔ, 'ʊ Nyɪsɔ a -tɪ =tu, 'ʊ -hʊa bʊ hru 'le kʊɛɛ 'kwɪ 'mu, -ɛ 'we =nɔ pʊplɔnyɔ ye, -v kɔ gblagblɔ. De a -gbɛ, ʊ nu, -a -mɛ -ye, -a 'nɪ nue -le. -A -mɛ -ye, 'ke 'le -a nɪ =wɪ 'bii ke, -aa =tu Nyɪsɔ a -tɪ, 'ke 'o =nɔ ye, -ɛ nue, -a mu mɔ -Yusu 'Klɪsɔ a -kʊannunyʊ nɪ.

**Pɔlv nu -kʊan, 'ke 'le 'yri yrayɾɔ 'kwɪ 'mu**

**3** <sup>1</sup>-Tɪ -gbo, 'n 'cru wɛn, ɛ 'de 'nyre -hɛn, -a nye lele =tu -wɪ, 'ke -ba po -a dɔnʊ a -pli. -A 'nɪ -hʊɛ =le, 'ke nahuon =de bɔ 'cru 'crɪnɪɛɪ, -ɪ nye 'a mu tɔɔ, -ɛ mɔ, -a mu mɔ -tɛɛ a -Yusu a -wɔnnaaanyʊ nɪ. -A 'nɪ -hʊɛ =le -wɛ, 'ke ba 'cru 'crɪnɪɛdʊ a -gbɛ, -ɛ die nu, -a 'mue nahuin yɛ titie. =ʊ -ye nye 'nɪ -hʊa, 'ke nahuin bʊ 'cru 'crɪnɪɛdʊ a -gbɛ, 'ke 'o 'waa -ta 'mu. Kɛɛ, 'ke 'o -a mu -wɔn, ɛ 'de lɛ 'mu nɪ. <sup>2</sup>'A nɪ -gbɛ, a 'we =nɔ ye 'crɪnɪɛ =nu, -ɛɛ -kʊan =nu a -tɪ =tu, -a nu, 'ke 'le 'a mu -wɔn. -Yusu 'Klɪsɔ a -gbɛ, nɔ- 'crɛɛ, 'ke 'le 'a nɪ =wɪ ke, 'ɛ nɪ nahuon 'mue -hre, ɔ 'mue 'ye, -ɛ mɔ, -Yusu 'Klɪsɔ nu -kʊan, 'ke 'le 'a nɪ =wɪ ke. <sup>3</sup>'ɛ nɪ nahuon, ɔ -wɛ 'le bɔ 'ye nɪ, -ɛ mɔ, 'a mu mɔ 'crɪnɪɛ =nu, -Yusu 'Klɪsɔ naa 'le 'mu 'mu, ɔ 'cru. ɔ 'de 'pɛsɪtu nu, ɔ 'die 'cru. Kɛɛ, 'Klɔhɪenyɪsɔ a -Hihiuu nɪ, ɔ nu, 'ɔ 'crɛɛ. ɔ 'die 'cru, 'ke 'o 'hɛpɪ ke, kɛɛ, ɔ 'crɪɛ nɪ, 'ke 'le -tʊnahuin a =wɪ ke.

<sup>4</sup>=Baa le 'a 'crule nu, ε 'we =no ye, -Yusu 'Klisu nue ni, =a yrii ti le, -ε mo, Nyisua'a ni, -o le -a mu, 'ke -ba nu 'a -kuan. <sup>5</sup>-A yie ni -tεε, -ε mo, 'ke 'le -a -do a 'kl' kwli 'mu, -a 'die 'le -we -ba nu -kuan a -gbe. Kεε, Nyisua'a ni, -o -a mu 'kl' -nyi, 'ke -ba nu. <sup>6</sup>No-o ni, -o -nyi -a mu 'kl', 'ke -ba 'ya 'a -kuannunyv mu, -ε die nu, 'yri yrayri =nu, o =tue, o ko nahuin 'heen, -a 'mu 'a -ti nahuin ye =tu. 'Yri yrayri a -gbe, ι 'de tetei, υ 'di la 'cru, ti -hi la a ti 'yri. Kεε, Nyisua a -Hihuu ni, -uv -a mu naa. Tetei =nu, υ 'cru la, ti -hi la a ti 'yri, ι nye 'ni nu, nahuin 'uv le 'kuku, 'ke 'o Nyisua ye. Kεε, Nyisua a -Hihiu -mε -ye, uv nahuin -nyi 'klo yrayru =nu, -o 'nuni -we 'le.

<sup>7</sup>Ti -hi la a ti 'yri, 'ke 'o 'hepi ke, 'ke Nyisua 'cru la 'o tetei. Ti =nu -ko 'yri o la de a -gbe nu, nahuin la 'a -ti a 'yi'buaale 'ni 'ye, 'o nue -we, Nyisua a winwlon-henyv Moise a yigbakla 'o la wln. =Bet' a yigbakla a wunwlen a -gbe, be 'nuni di la 'o gbo -wlen, kεε, Yisraekue 'de la 'kl' ko, 'ke bu 'ye 'a yigbakla a -gbe, -ε nue, o la 'ni wln 'do. 'Plu -ye, tetei a -gbe, ι nye 'ni nu, nahuin 'uv le 'kuku, 'ke 'o Nyisua ye. Tetei a -gbe, -ι nye nu, nahuin 'uv le 'kuku, -te u la nahuin Nyisua a -ti a 'yi'buaale o, ti =nu -ko 'yri ε la 'o 'hru, <sup>8</sup>-ye Nyisua a -ti a 'yi'buaale, ε di 'ni 'bua, ε 'mu 'o -hi, 'be 'ya Nyisua a -Hihiu 'mu, 'buv -kuan nu, 'ke 'le nahuin =nu 'mu, -υ ni 'le 'yri yrayri 'kwli 'mu. <sup>9</sup>Moise a tetei nue ni, Nyisua 'o nahuin -bati le poo. -Te tetei a -gbe, -ι nye nu, 'o -a mu -bati le poo, -te u -a mu Nyisua a -ti a 'yi'buaale o, -ye 'yri yrayri =nu, -ι nye nu, =a 'sii 'o ye, 'ke 'o =no ye, -ye u -a mu o Nyisua a -ti a 'yi'buaale 'do, 'ε -hi 'o tetei 'mu. <sup>10</sup>ε 'we =no ye, tetei =nu, -u la nahuin Nyisua a -ti a 'yi'buaale o, ι 'de 'kleε lele -ti a 'yi'buaale ko, -ε nue, -ti a 'yi'buaale yrayru 'hri, ι -hi 'o 'a 'ki =nu 'mu. <sup>11</sup>ε mo -tεε, 'yri 'ki =nu, Nyisua -nyi la nahuin, -ι ko la 'kl', 'ke 'le ti gbi 'kwli 'mu, u -a mu o Nyisua a -ti a 'yi'buaale. -Te ε ni le 'mu, -ye 'yri yrayri =nu, -ι hie 'klo, u -a mu o Nyisua a -ti a 'yi'buaale, 'ε -hi 'o 'yri 'ki 'mu.

<sup>12</sup>'Bia =baa 'pre, -a 'ni -hli -le de =de, 'ke 'le -a ni 'puprewin 'kwli 'mu, -ε nue, -a yie ni, -ε mo, -topti a -gbe, -aa -pre, Nyisua di nu, ι mo -ti a -tεε ni. <sup>13</sup>Ti -hi la a ti 'yri, Moise nu la danv, 'o -hli la 'a yigbakla, -ε nue, Nyisua a -ti a 'yi'buaale =nu, ε la 'o =no yre 'ni we, 'plu Moise 'o 'nuni -hve la, Yisraekue bu 'ye la, -ε mo, -ti a 'yi'buaale a -gbe, ε la 'o =no yre 'ni we. -A -mε -ye, -a 'ni nu -le 'a de, -ε nue, -a 'de de =de a -huhle ko. <sup>14</sup>Yisraekue -mε -ye, ti -hi la a ti 'yri, 'waa =wlt 'gboklo la 'mu ni, 'υ 'die la 'le -we bu yrii la -topti a -gbe 'mu le. Ti -gbo 'yri, deε -do, ne-ε ni, 'ke 'o 'waa 'yuo -won. 'Bia 'buv Nyisua a 'yri 'ki a 'cruntei =nu -hre, υ 'ni yrii -le -we de =de 'mu le. ε 'we =no ye, -te bu 'nuni nu wen danvuv a -gbe, bu 'nuni -hli wen 'waa yigbakl. Kεε, nahuon 'bo ni 'o, o ko -Yusu 'Klisu 'heen, 'bu -mve, -ye -Yusu 'Klisu a -gbe, ko- nye nu, danv a -gbe 'uv 'o 'mu -hon, nahuon a -gbe 'o -ti 'mu le yrii. <sup>15</sup>Ke 'nu lele po, 'bia 'buv Moise a 'cruntei -hre, υ 'ni yrii -le 'mu le. ε 'we =no ye, -te danv bu 'nuni ka wen 'waa 'lu a le-hiele ye. <sup>16</sup>Kεε, 'ε ni nahuon, 'bo ni 'o, 'bo =hian -won, 'bo -nyi 'a 'klo 'bii Kukonyo

-Yusu 'Klisu, ε 'we =nɔ -tɛ danu a -gbɛ bu 'nɪnɪ -hɔn wen 'o 'mu. <sup>17</sup>Kɛ'ɛ nɪ, ε nɪ 'mu, -ɛ nue, -a nɪ Kɔkɔnyɔ -Yusu 'Klisu, kɔ Nyɪsua a -Hihiu 'hɛɛn, v -muɛ nɪ. Nyɪsua a -Hihiu 'bu nɪ 'o nahuin ke 'mu, -ye nahuin a -gbɛ, v 'de lele de -de a =go. <sup>18</sup>'A -tɪ, -a 'bii =nu, -v kuo -Yusu 'Klisu =wɔ ye, -a 'nɪ nu =le danɪ, -a 'nɪ -hli =le -a nɪ yigbakli, =baa -a nɪ Kɔkɔnyɔ -Yusu a -tɪ a 'yi'buaale 'ye, 'plu, -tɪ a 'yi'buaale a -gbɛ, 'ɛ nye nu, =aa gbo -jihie, -tɛ ɔ nɪ 'mu, =aa lɛ 'mu nɪ. Nɛ- nye nu, =a kɔ 'a -tɪ a 'yi'buaale, 'a -tɪ a 'yi'buaale 'ɛɛ klɛ bii, 'ke 'le -a mu 'mu. Nɛ- mɔ -kuan =nu, Nyɪsua a -Hihiu, vɔ nu.

-A 'de 'klɪ =de kɔ, kɛɛ, Nyɪsua, nɔ- kɔ 'klɪ

**4** <sup>1</sup>Nyɪsuaa -a mu 'mu nu =hapudɛ 'dɔ. Nɛ- nue, ɔ -nyi -a mu -kuan -gbo, -aa nu. 'A -tɪ, -a nɪ 'klɪ 'nɪ -wɛ =le 'le, 'ke 'o -kuan a -gbɛ a -ta 'mu. <sup>2</sup>Bia =baa nahuin -Yusu a -tɪ ye =tu, -a 'nɪ naa =le 'le gblagblɔ 'kwli 'mu, 'ke bu 'bli kwa, -ɛ nue, -a 'nɪ -hɔa =le -ba kaa nahuin. -A 'nɪ po =le 'le Nyɪsua a -tɪ hɪ -hɛyri. Kɛɛ, =baa -Yusu a -tɪ =tu, -aa =tu -tɪ a -tɛɛ, 'ke 'o nahuin 'bii ye. Nɛ- nye nahuin tɔɔ, -ɛ mɔ, -aa nu =hapu-kuan. 'ɛ nɪ nahuon, ɔɔ 'a =wɔ 'jɟra, 'ke 'o Nyɪsua ye, ɔ yi de a -gbɛ nɪ.

<sup>3</sup>-Yusu a =haputitie =nu, -aa po, nahuin -ye 'nɪ yrii =le 'mu lɛ, -ɛ 'we =nɔ -tɛ danu bu 'nɪnɪ -hli wen 'waa yigbakli. =Betɪ bɛ nɪ lɛ 'mu, ba kɔ 'a yiɪie, -ɛ mɔ, nahuin =nu, -vɔ 'wan, nu- 'nɪnɪ yrii =haputitie a -gbɛ 'mu lɛ. <sup>4</sup>U 'nɪ yrii =le =haputitie a -gbɛ 'mu lɛ, -ɛ nue, Satan, ɔ kɔɔ 'klɔ -gbo win ke, ɔ 'le 'waa 'lu a lɛ-hiele 'mu lɛ 'nɪ pupo, -ɛ die nu, v 'nɪ -han =haputitie a -gbɛ =wɔ ye kuo. Satan a -gbɛ, ɔ 'nɪ -hɔa =le nahuin bu 'ye -nyrɛ =nu, -ɛɛ wɪn, 'ke 'o =nu -wɔn. -Nyrɛ a -gbɛ, 'ke ɛɛ 'le -Yusu a =haputitie a -gbɛ -wɔn 'mu -hɔn. =Haputitie a -gbɛ, nɛ-ɛ -a mu -Yusu 'Klisu a -tɪ a 'yi'buaale tɔɔ. -Yusu 'Klisu -mɛ -ye, -nɪ 'yo, -ye -n 'ye Nyɪsua nɪ. <sup>5</sup>Bia =baa =haputitie a -gbɛ po, ε 'de -a nɪ -tɪ, -a 'nɪ =tui =le. Kɛɛ, -Yusu 'Klisu a -tu nɪ, -aa =tu, -ɛ mɔ, nɔ- mɔ Kɔkɔnyɔ. -A -mɛ -ye, -a mu mɔ 'a nɪ -kvannunyɔ nɪ, -ɛ nue, -a nuɛ -Yusu 'mu nɪ.

<sup>6</sup>Ti =nu -kɔ 'yri Nyɪsuaa la 'klɔ nu, kɛ ɔ la po: «-Nyrɛ bɛ 'bɛ, 'ke 'le gbigbiyri -hɛyri.» Nyɪsuaa -do a -gbɛ, nɔ- nue, 'a -nyrɛ 'ɛɛ kɛ wɪn, 'ke 'le -a nɪ =wɪ ke. -Nyrɛ a -gbɛ, nɛ-ɛ -a mu -Yusu a yigbakla =nu tɔɔ, ɔɔ wɪn, 'ke 'o Nyɪsua a -tɪ a 'yi'buaale -wɔn. Nɛ- nue, =aa nahuin -Yusu a =haputitie a -gbɛ pue.

<sup>7</sup>-A 'de 'klɪ =de kɔ. -A 'we =nɔ yɪ =nu ye, v nuu buɛ 'mu. Kɛɛ, =betɪ -ba 'we =nɔ yɪ ye, kɔ, =betɪ -ba 'de 'klɪ kɔ, Nyɪsua po 'le -a mu 'mu 'yilɛnɔde, -ɛ mɔ -Yusu a =haputitie. Kɛ Nyɪsua nu 'a nunue, -ɛ die nu, nahuin 'mue 'ye, -ɛ mɔ, 'klɪ =nu, -tɪ -hi 'o 'ɛ nɪ 'klɪ =de 'mu, -aa nu, =aa Nyɪsua a -kuan nu, 'ke u 'le =nɔ -wɔn 'mu -hɔn. l 'nɪ -hɔn =le 'le -a mu -wɔn 'mu. <sup>8</sup>Nahuiin -a mu =tue =sue a gblegblei, kɛɛ, v 'nɪ -ha =le 'o -a mu 'hru wɪn. -A nɪ =wɪ 'muɛ gbo 'dɔ, kɛɛ, -a nɪ =wɪ 'nɪ bi =le -hlɔn. <sup>9</sup>Nahuiin =tue -a mu =sue, kɛɛ, Nyɪsua 'nɪ hie =le 'o -a mu gbo, 'vɔ -a mu -tɔtɔ ke gblɛ pia, -ɛ die nu, v 'mu -a mu

gbo -wɔ, kɛɛ, ɔ 'de 'le -a ni gbo-wuwɔ -wɛ. <sup>10</sup>Ɛ ni ti, ɔ nye le 'ni =mɔ, 'ke bu 'la -a mu, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ ɔ nu, ɔ 'la la -wɛ -Yusu. Kɛɛ, -a 'kɛɛ nɛ 'klɔ. Nɛ- nye nu, nahuin 'ɔ nye 'ye, -ɛ mɔ, -Yusu ni 'klɔ, 'ke 'le -a mu 'mu. <sup>11</sup>Ti 'bii -gbo, -aa nɔ 'klɔ ke -hi, ɔ le =mɔ -a ni 'lɪla, -ɛ nue, -a nɛ -Yusu 'mu ni. Kɛɛ, -a ni -plahvin =nu, -i 'de 'klɪ kɔ, i 'de wɛn a 'kɔɛ. Nɛ- nye nahuin tɔɔ, -ɛ mɔ, -Yusu ni 'klɔ, 'ke 'le -a mu 'mu. <sup>12</sup>Ɛ 'we =nɔ ye, 'ɛ ni ti, 'ke -a ni 'le 'kukue kwa 'mu, -ɛ nue, -aa nahuin pue -Yusu a -haputitie. A -mɛ -ye, -tɛ a 'wɔn -haputitie a -gbɛ, nɛ- nue, 'a kɔ 'klɔ yrayru, -ɔ 'nɪnɪ -wɛ 'le.

<sup>13</sup>-Tɪ a -gbɛ, ɔ 'cɪrɪ la ni, 'ke 'le Nyɪsvacrunɛ 'kwli 'mu, -ɛ mɔ: «N kuo Nyɪsva ye =wɔ. Nɛ- nue, 'ni -tu 'a -tɪ.» -A ni -gbɛ, kɛ'ɛ ni, -aa -wɛ nu, =a kuo Nyɪsva =wɔ ye. Nɛ- nue, -a ni -gbɛ, =aa -wɛ Nyɪsva a -tɪ -tu. <sup>14</sup>-A yie ni, -ɛ mɔ, Nyɪsva =nu, -ɔ -ha 'le -Yusu 'kukunyɔ -heyri, -ɔ -hiɔ 'klɔ, -a ni -gbɛ, ɔ di -wɛ 'le -a mu 'kukunyɔ -heyri 'ni -ha, ɔ 'mu -a mu 'klɔ -ha, -ɛ nue, -Yusu kɔ -a mu 'hɛɛn, -a -mɛ ni. A kɔ -a mu 'hɛɛn, ɔ di -a mu 'ni gba, 'ke 'o Nyɪsva ye. <sup>15</sup>Nyɪsvaa -a mu -kuan 'bii a -gbɛ 'ni -nyi, 'ke 'o 'a ni 'mu-hɛɛɛ a -ta 'mu, -ɛ die nu, ɔ 'mu nahuin 'plɔplɔ -hapudɛ 'mu nu, ɔ 'mu waa, nahuin a -gbɛ, ɔ 'mu klɛ bii. -Ye nahuin =nu, -ɔ di Nyɪsva 'wio -nyi, kɔ, -ɔ dio baa, ɔ di -wɛ klɛ 'ni bii.

#### Nyɪsva a -tɪ a 'yi'bɔaale, nɛ- -aa 'o -wɔn le ta

<sup>16</sup>-Tɛ ɛ ni le 'mu, -a ni 'klɪ 'ni -wɛ =le 'le, 'ke -ba gba Nyɪsva a -kuan 'lu -wɔn. -A yie ni, -ɛ mɔ, -a ni -plahvin a 'klɪ, u 'le 'ni -tɪ, kɛɛ, 'klɔ yrayru =nu, Nyɪsvaa -a mu -nyi, ɔ 'mu bi yrayru 'ɛ ni -nyrɔwɔ. 'Ɛ ni -nyrɔwɔ, Nyɪsvaa -a ni -hihiu -nyi 'klɪ. <sup>17</sup>=Sɔɛ -gbo, -aa 'klɛɛ 'ye, ɛ di kɔ -nyrɔwɔ, ɛ 'mu 'le -wɛ. =Sɔɛ a 'yiye a -gbɛ a -tɪ, -a di kɔ -tɪ a 'yi'bɔaale gblaka. -Tɪ a 'yi'bɔaale a -gbɛ, ɛ -hi 'o 'ɛ ni dɛ -de 'mu ni, 'ɛ hie 'klɔ. 'Bɪa =baa -tɪ a 'yi'bɔaale a -gbɛ 'lu -wɔn le -hie, -ye =sɔɛ -gbo, -aa 'klɛɛ 'ye, ɛ 'cɪmɪ ni, 'ke 'le -a mu 'yi 'mu, <sup>18</sup>-ɛ nue, -a ni 'lu a le-hieɛ, 'ke ɛ ni 'o Nyɪsva a -tɔplɪ =nu ke, -a 'nɪnɪ 'ye. -A ni 'lu a le-hieɛ, ɛ 'de 'o 'klɔ -gbo a -tɔplɪ -gbo ke ni, -aa 'ye, -ɛ nue, -tɔplɪ -gbo, -aa 'ye, i 'ni hie =le 'klɔ, kɛɛ, -tɔplɪ =nu, -a 'nɪnɪ 'ye, ni- di 'klɔ hie.

**5** <sup>1</sup>-A yie ni, -ɛ mɔ, ti =nu -kɔ 'yri -a ni -plahvin -gbo, -i 'we =nɔ blɔ 'ka ye, i di 'yi le nyre, Nyɪsva di -a mu -nyi 'hvin yrayrɪ, 'ke 'le yakɔ 'mu, -i 'we =nɔ 'kayrayru ye, Nyɪsva a -gbɛ, ɔ po. 'Hvin yrayrɪ a -gbɛ, i -mɛ -ye, i di hie 'klɔ. <sup>2</sup>Kɛ nɔ -tɔtɔ -gbo ke, -aa le nu wɔlɪ 'dɔ, -ɛ nue, -a nye 'ni -hva 'dɔ, 'ke Nyɪsva bɔ -nyi -a mu 'hvin yrayrɪ, 'ke 'le yakɔ 'mu. <sup>3</sup>Bɪa 'bɔ -nyi -a mu 'hvin yrayrɪ a -gbɛ, -ye -a 'de 'kuo ye 'we, -ɔ 'de 'hvin kɔ. <sup>4</sup>Bɪa =ba 'kɛ kɔɛ 'hvin 'kɪ -gbo, -ye -aa pɪ 'kukue a huannu. -A nye wɛn 'ni -hva, 'ke -a 'ni 'ku 'le wɛn. Kɛɛ, -a nye 'ni -hva, 'ke Nyɪsva bɔ -nyi -a mu 'hvin yrayrɪ a -gbɛ, -i di 'klɔ hie, -ɛ die nu, 'hvin yrayrɪ a -gbɛ, i 'mu 'o 'hvin 'kɪ -gbo a -pɪ 'mu bi. <sup>5</sup>Nyɪsva a -gbɛ, nɔ- -wɔ -a mu -wɔn, 'ke -ba kɔ 'hvin yrayrɪ a -gbɛ. ɔ -nyi -a mu 'a -Hihiu ni. Nɛ- kɔ 'kwli 'mu, ɔ 'le naa, ɔ nye -a mu tɔɔ, -ɛ mɔ, ɔ di -wɛ -a mu 'hvin yrayrɪ a -gbɛ 'ni -nyi.

<sup>6</sup>De a -gbe a -ti, -a ni 'kɪlɪ 'nɪ -wɛ -le 'le, =betɪ -ba yie, -ɛ mɔ, =ba 'kɪɛ kɛ  
'huɪn 'kɪ =nɔ, -a 'de wɛn 'le Kɔkɔnyɔ -wɔn a mue. <sup>7</sup>Ɛ -hen 'nyɛ, -a ni 'yie  
'dio wɛn a 'yee, kɛɛ, -aa na 'hru, =a kuo =wɛlɔ ye. <sup>8</sup>Ɛ mɔ -tɛɛ, -tɛgbi -a 'blee  
'o kwa, 'ke -a 'blee 'o kwa. -A nye wɛn 'nɪ -hɛ, 'ke -ba -hɔn wɛn nɔ 'huɪn  
-gbo 'kwɪlɪ 'mu, -a 'mu 'le -a ni Kɔkɔnyɔ -wɔn mu. <sup>9</sup>A -ti, mɔ =betɪ -ba 'de  
wɛn 'le =nɔ -wɔn a mue, mɔ =betɪ -ba mu 'le =nɔ -wɔn, dɛɛ -do =nɔ, -aa -hɛ  
-ba nu, nɛ- mɔ dɛ =nɔ, 'a -gbe, ɔɔ -hɛ, <sup>10</sup>-ɛ nue, -a 'bii, -a kɔ -ba mu 'o  
-Yusu 'Kɪsɔ ye, -ɛ die nu, ɔ 'mu -a mu -bati lɛ poo, dɛ =nɔ, -ɛ blɛ -a mu ye,  
ɔ 'mue -a mu -nyi, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ -a ni nunu-tɔplɪ nɪ 'mu, kɛ nɔ 'klɔ -gbo  
ke, =betɪ 'yilɛnɔ-tɔplɪ, =betɪ 'yilɛnyɛ-tɔplɪ.

**-Yusu 'Kɪsɔ nue nɪ, -a kɔ Nyɪsɛ 'hɛɛn, =a -mɛɛ, =a kɔ kegbowɛɛnɛ**

<sup>11</sup>-Tɛ -a yie, -ɛ mɔ, Kɔkɔnyɔ -Yusu di -a mu lɛ poo -bati, 'a -ti, -a nyo 'nɪ  
pɪ. Nɛ- nue, =aa 'o 'klɪ =tu, =a nyi nahuɪn 'mu lɛ yrii, -ɛ mɔ, -ti -gbo, -aa =tu,  
ɪ mɔ -ti a -tɛɛ nɪ. Nyɪsɛ -mɛ -ye, ɔ yi -a mu nɪ -tɛɛ, kɔ, 'n pui -wɛ -tɛɛ, -ɛ  
mɔ, a yie nɪ, 'ke 'le 'a nɪ =wɪlɪ ke, -ɛ mɔ, 'mɔ mɔ -tɛɛ a -Yusu a -wɔnnaanyɔ  
nɪ. <sup>12</sup>A nɪ po 'le lɛ, -ɛ mɔ, -a =tu lele -a dɔnɔ a -pli a pupue -wɛlɔ. Ɛ 'de =nɛ.  
Kɛɛ, dɛ -aa nu, nɛ- mɔ, -a nye 'a mu klɛ 'nɪ -hɪhɪ, -ti kɔ -ti 'a -wɛ 'le ba po  
-a nɪ -pli, -ɛ die nu, 'bɪa nahuɪn 'bɔɔ -a mu ɛɛkɛ, a 'mu 'waa -wɔn=tulɛ yi.  
U -mɛ -ye, -tɔplɪ -gbo, nahuɪn 'ye, nɪ- kɔ ke ɔɔ 'o 'waa dɔnɔ a -pli 'o poo.  
U 'nɪ ta -le 'le -tɔnahuɔn a =wɛlɔ klɛ. <sup>13</sup>Nahuɪn -ye nɔ 'nɪ, -a nɪ 'lu -hɔn 'o  
wɔnɔ 'mu 'hru. 'Bɪa 'bɛ 'ya =nɛ 'mu, 'ke 'le 'a mu 'yi 'mu, ɛ 'we =nɔ ye, -a -ha  
'le -a dɔnɔ nɪ, =a -nyi -a nɪ dɔnɔ 'bii Nyɪsɛ. Kɛɛ, -a nɪ 'lu 'de 'o 'hru wɔn  
'mu -hɔn. Ba kɔ 'a yiye, -ɛ mɔ, -a -nye -a nɪ dɔnɔ 'bii Nyɪsɛ nɪ, -ɛ die  
nu, -a 'mu 'a mu 'mu -hɛ. <sup>14</sup>-Kɔn -gbo, -aa nu, -a nyo 'nɪ nu, -ɛ nue, -Yusu  
'Kɪsɔ nɛ -a mu 'mu nɪ 'dɔ, 'a 'mɔnɛɛɛ a -gbe, 'ɛɛ -a mu naa, 'ke 'le 'a 'klɪ a  
kenɪnɛ 'kwɪlɪ 'mu. -A yie nɪ, -ɛ mɔ, ɔ 'ku nɪ, 'ke 'o nahuɪn 'bii a -ta 'mu. 'A  
-ti, ɛ 'we =nɔ ye, nahuɪn 'bii, ɔ kɔ =nɔ 'hɛɛn, ɔ 'ku nɪ, 'ke 'le Nyɪsɛ 'yi 'mu.  
<sup>15</sup>U 'ku nɪ, 'ke 'o nahuɪn 'bii a -ta 'mu, -ɛ die nu, nahuɪn -gbo, -v 'kɪɛ pue  
-hɔnhɔn, ɔ 'nɪ -han 'klɛɛ lele dɛ =nɔ nu, 'waa -gbe, ɔɔ -hɛ, kɛɛ, ɔ 'mu dɛ  
=nɔ nu, -Yusu 'Kɪsɔ a -gbe, ɔɔ -hɛ, -ɛ nue, 'ke 'o 'waa -ta 'mu, 'ke ɔ 'kɔɔ 'o,  
'plɪ Nyɪsɛ ɔ -hɔ 'le 'kɔkɔnyɔ -hɛyɪ, ɔ -hɔ 'klɔ.

<sup>16</sup>-Tɛ -a yrii -ti a -tɛɛ a -gbe 'mu lɛ, -a 'nɪ 'ye -le 'klɛɛ lele nahuɪn, -ɛ  
'we =nɔ ye, -tɛ 'klɔ -gbo ke a nahuɪn, ɔɔ 'waa 'yiye nu. 'Ɛ mɔ -tɛɛ, ti -hi  
la a ti 'yri, -tɛ 'klɔ -gbo ke a nahuɪn, ɔɔ la -Yusu 'Kɪsɔ a 'yiye nu, kɛɛ nɪ,  
-aa la -wɛ 'a 'yiye nu. Kɛɛ, -tɛ ti nɪ lɛ 'mu -gbo, -a 'nɪ nue -le 'klɛɛ lele nɪ.  
<sup>17</sup>Nahuɔn 'bɔ nɪ 'o, ɔ kɔ -Yusu 'Kɪsɔ 'hɛɛn 'bɔ -mɛɛ, -ye ɔ -hɛ -tɔnahuɔn  
yɛyɛ. 'A nunuɲmli 'kɪ =nɔ, ɪ -wɛ gbo, nunuɲmli yɛyɛ 'ɪ bi 'o. <sup>18</sup>Nyɪsɛ,  
nɔ- nu -tɔplɪ 'bii a -gbe. =Betɪ -ba 'ya la 'a yɛanyɔ 'mu, 'ke ɔ naa 'le -Yusu  
'Kɪsɔ 'mu, ɔ nue, -a kɔ =nɔ 'hɛɛn, =a -mɛɛ, =a kɔ kegbowɛɛnɛ, ɔ -nyi -a mu  
-kɔn -gbo, ɔ mɔ -ba mu nahuɪn lɛ, -ɛ mɔ, ɔɔ -hɛ bɔ nue, ɔ kɔ =nɔ 'hɛɛn  
bɔ -mɛɛ, bɔ kɔ kegbowɛɛnɛ. <sup>19</sup>Ɛ -hen 'nyɛ, Nyɪsɛ ya 'le -Yusu 'Kɪsɔ nɪ,



-ε nue, Nyisua a -gbε, ɔ -hva ɔ kɔ nahuin 'bii 'hɛɛn bu -mυε. ɔ 'nɪ -hre -le 'klɛɛ lele 'waa dɛ 'kuku, kɛɛ, ɔ nye 'nɪ 'wɔwla, kɔ, 'ɔ le -a mu, 'ke -ba mu nahuin le, -ε mɔ, ɔ nye 'nɪ -hva, 'ke ɔ kɔ Nyisua 'hɛɛn bu -mυε, bu kɔ kegbowɛɛnle.

<sup>20</sup>A -tɪ o, -a mu mɔ -Yusu 'Klɪsɔ a lɛlɛɛnyɔ'ɔ nɪ, -aa 'le 'a mu -wɔn 'prɛɛ. ɛ 'we -nɔ ye, Nyisua a -gbɛgbɛ, 'ke ɔ 'le -a mu 'mu naa, ɔ 'le nahuin -wɔn 'prɛɛ. -Aa 'a mu lɛ 'nɪ 'batɪ, 'ke 'le -Yusu 'Klɪsɔ a 'dɔ 'kwli 'mu, ba wɛɛn ke, 'ke a kɔ Nyisua 'hɛɛn, ba -mυε, ba kɔ kegbowɛɛnle. <sup>21</sup>-Yusu 'Klɪsɔ 'de la dɛ 'kuku -dɛ nu, kɛɛ, -a nɪ dɛ 'kuku =nɔ, -a nu, nɛ- Nyisua hren -Yusu, 'ɔ nue, -Yusu 'Klɪsɔ 'ɔ 'ku -a nɪ dɛ 'kuku a -gbɛ a -tɪ, -ε die nu, 'bɪa -ba 'ya -Yusu a nahuin 'mu, Nyisua 'mu 'o -a mu ye 'sii, 'ke 'o 'a dɔnɔ ye.

**6** <sup>1</sup>A -tɪ o, -a kɔ Nyisua 'hɛɛn- -kuan nu, -aa 'a mu lɛ 'batɪ, -hapudɛ =nɔ, Nyisua nu 'a mu 'mu, 'ke 'le -gbɔgbɛkɔ 'kwli 'mu, a nɪ nue 'le -sɔgbɔlu klɛ. <sup>2</sup>'ɛ mɔ -tɛɛ, ɔ 'crɪɛ nɪ, 'ke 'le Nyisvacrɪnɛ 'kwli 'mu, -ε mɔ:

«Nyisua nɔ 'nɪ:

ti =nɔ -kɔ 'yri 'n kɔ =bɔ nu 'a mu -hapudɛ 'mu,

'ke 'le -gbɔgbɛkɔ 'kwli 'mu,

=bɔ waa 'a mu,

-tɛ ɪ nyre 'o,

-ye 'n 'wɔn 'a nɪ 'batɪwin nɪ,

'nɪ dii 'a mu ke.»

Kɛ Nyisvaa po. Ba 'ye kɛ, ti nyre 'klɛɛ 'o =o, 'ke Nyisua bɔ nu kɛ 'a mu -hapudɛ 'mu, 'ke 'le -gbɔgbɛkɔ 'kwli 'mu, kɔ, bɔ waa kɛ 'a mu.

**Pɔlu nye 'nɪ -hva, bɔ tɔɛ nahuin, -ε mɔ, ɔ mɔ Nyisua a -kvannunyɔɔ nɪ**

<sup>3</sup>-A 'nɪ -hva -le -ba nu dɛ -dɛ, -ε di nahuin ye ka, 'ke 'o Nyisua a 'hru wɔn, -ε nue, -a 'nɪ -hva -le bu crekɛ -kuan -gbo, -aa nu. <sup>4</sup>Kɛɛ, 'ke 'o 'ɛ nɪ dɛ -dɛ -wɔn, -aa nu, -a nye nahuin 'nɪ tɔɔ, -ε mɔ, -a mu mɔ Nyisua a -kvannunyɔɔ nɪ. Mɔ -betɪ buɔ -a mu -sɔɛ =tue, mɔ -betɪ 'kla-wliye'yɪya bɛ -hi -a mu wɔn, -a kɔ =wɔ a 'lɪla 'dɔ. <sup>5</sup>ɛ kɔ -nyrɔwɪ -ye, 'sɔ -a mu bi, -nyrɔwɪ -ye 'mu, 'sɔ -a mu ʒɪ 'mu lɛ po, -nyrɔwɪ -ye 'mu, nahuin 'sɔ 'le -a mu -glaa, 'sɔ -a mu yru lɛ poo, 'ɛ kɔ -nyrɔwɪ -ye, -kuan 'ɔ dɔa -a mu 'lɪla, -nyrɔwɪ -ye 'mu, -a 'nɪ kɔ -le ti, 'ke -ba ŋmo, -nyrɔwɪ -ye 'mu, -a 'nɪ di -le -wɛ dɛ. <sup>6</sup>-A nɪ 'yrinaabɔ 'sii 'o ye, =a yi -tɪ a -tɛɛ, =a kɔ =wɔ a 'lɪla, =a kɔ =wɔ 'yɔpɔ, 'ke Nyisua a -Hihiu nɪ 'o -a mu ke 'mu, =a nɔɛ -a nɪ 'bienu -tɔnahuin 'mu -tɛɛ, <sup>7</sup>=aa nahuin -tɪ a -tɛɛ ye =tu, Nyisua ɔɔ -a mu 'a 'klɪ -nyɪ. Nɛ- nye nahuin tɔɔ, -ε mɔ, -a mu mɔ Nyisua a -kvannunyɔɔ nɪ. -A nɪ -tɛɛ a 'yrinaabɔ, ɪ 'we =nɔ ta-wɔn-tɔplɪ ye. Nɪ- -aa 'mu 'ba, -aa -a nɪ yraanyɔ ye -wɔn, -aa -a dɔnɔ -pre. <sup>8</sup>Nahuin -ye, 'sɔ 'o -a mu 'nɪ =tuu, =v -ye 'sɔ -a nɪ -tɪ lɛ -haa. =U -yee -a mu 'nɪ baa, =v -ye 'sɔ -a mu tanɪ =tu. Uɔ -a mu daa hɪnyɔ, -sɔ nahuin kaa, 'plu -ye, -aa =tu -tɪ a -tɛɛ. <sup>9</sup>U nɔ 'nɪ, nahuin =dɛ 'de -a mu yi, 'plu -ye, nahuin 'bii, ɔ yi -a mu nɪ. 'ɛ nɪ ti, nahuin nye -wɔn lɛ -hie 'lu, -ε mɔ, -a 'dɛɛ -ba -wɛn, kɛɛ -ye -a nɪ 'klɔ, -aa -hunhlɔn po -tɛɛ. Uɔ -a mu =tue =sɔɛ, kɛɛ, -a 'nɪ 'ku -le. <sup>10</sup>-Hapukɔ,

'vɔ -a nɪ -wɪlɪ -hlɔn po, kɛɛ, 'ɛ nɪ ti, -aa nu 'manu. 'Ke 'le nahuin 'yi 'mu, -a 'de de -de kɔ, kɛ nɔ 'klɔ -gbo ke, kɛɛ, -a nye 'nɪ nu, nahuin 'plɔplɔ 'v kɔ dɛ, 'ke 'o Nyɪsua ye. =Nɪ 'ye -nɔ 'nɪ, -a 'de de =de kɔ, kɛɛ, sɛyɪ-sɛyɪ -a mu kɔ -tɔplɪ 'bii.

<sup>11</sup>A mu Koletikue, -tɪ -nu, -tɪ nɪ 'le -a nɪ -wɪlɪ ke, -a -tɪuɪ 'a mu ye nɪ. -A 'de 'a mu 'a dɛ =de 'yi ke -hɪlɪ. <sup>12</sup>-A -mɛ -ye, -a nuɛ 'a mu 'mu nɪ. Kɛɛ, a -mɛ -ye, a 'de -a mu 'mu nuɛ. <sup>13</sup>'Nu 'le 'a mu -wɔn 'nɪ 'prɛɛ, -ɛ 'we -nɔ 'na 'yuo=pli ye. 'N nɔ 'nɪ o: Ba le -a mu -tɪ -nu, -tɪ nɪ 'le 'a nɪ -wɪlɪ ke, kɔ, ba nuɛ -a mu 'mu, -ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ -a nu 'a nɪ 'munuɛɛ.

### A nɪ gba 'le kɪkahru

<sup>14</sup>Nahuin -nu, -v 'de -Yusu -wɪlɪ ye kuo, a kɔ -nu 'hɛɛn, a nɪ pɛ 'le, -ɛ die nu, a 'nɪ -han 'waa 'lu a lɛ-hɪɛɛ -wɔn kuɛ. 'Be dɛ -gbo, -ɛ 'sii 'o ye, kɔ dɛ -gbo, -ɛ 'de 'o ye 'sii, ɪ 'die 'le -wɛ bɪ bibi 'yi 'mu lɛ. -Nyɛ kɔ gbɪgbɪyɪ 'hɛɛn, ɪ 'die 'le -wɛ bɪ bibi 'yi 'mu lɛ. <sup>15</sup>-Yusu 'Kɪsu kɔ Satan 'hɛɛn, v 'die -wɛ 'le -wɛ bu yiyɪri win 'mu lɛ gbe. Nahuin -nu, -v kuo -Yusu -wɪlɪ ye, kɔ, nahuin -nu, -v 'dio -wɪlɪ ye kuo, v 'dɛɛ bu kɔ -wɪlɪgbloo -do. <sup>16</sup>'Ke 'le Nyɪsua a kayu gbo, =wehɪ 'de 'le nunu-kuan kɔ. -A -mɛ -ye, -a mɔ mɔ 'Klɔhienyɪsua a kayuu nɪ. Nyɪsua -mɛ -ye, ɔ nɪ 'klɔ, 'ke 'le -a mu -gbahlɔn, -ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ ɔ nu la 'a -tutue. Kɛ ɔ la po:

«Ke 'n diu 'le -gbahlɔn nɪ,  
v kɔ 'mu 'hɛɛn, -a 'mu 'o -tɛgbii -do nɪ,  
'mu 'waa Nyɪsua 'mu 'ya,  
v 'mu -wɛ 'na daku 'mu 'ya,  
v 'mu 'mu da.»

<sup>17</sup>Nɛ- nue, Kɪkɔnyɔ Nyɪsua 'ɔɔ 'a nahuin le:

«Ba -hɔn 'le nahuin -nu -gbahlɔn 'mu, -v 'de 'mu yi.  
Nahuindɔ a -gbɛ, a kɔ -nu 'hɛɛn,  
a nɪ nɪ 'le 'o -tɛgbii -do.  
A nɪ 'tɔ 'le -tɔplɪ -nu lɛ, -tɪ 'de 'o ye 'sii,  
'ke 'o 'mu ye.

Nɛ- die nu, 'mu 'a mu ke wɛɛn.

<sup>18</sup>-Ye 'n di 'ya 'a nɪ Bu,  
a 'mu 'na 'yuo=pli 'mu 'ya.  
'Mɔ 'Kɪkeninyɪsua 'a nɪ, -ɔɔ 'prɛ.»

**7** <sup>1</sup>'Na nɪnatumupɔ -a, Nyɪsua po 'le -tɔplɪ 'bii a -gbɛ nɪ, 'ke 'o -a mu -wɔn. -Tɛ ɛ nɪ lɛ 'mu, -a 'nɪ nu 'le ɛ nɪ 'yilɛnyredɛ =de, -ɛ nye nu, -a nɪ -plahvɔn 'tɪ 'nɪnɪ 'sii 'o ye, 'ke 'o Nyɪsua ye, kɔ, -ba -ha -wɛ 'le ɛ nɪ 'yilɛnyredɛ =de, -ɛ nɪ 'le -a nɪ -wɪlɪ ke. -A nɪ 'yrinaabɔv bɪ 'sii 'o ye -tɛɛ, -ba -tuu 'o Nyɪsua 'o, -ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ Nyɪsuaa 'a -huhva nu.

### -Tɪ -nu, -tɪ kɔ -tɪ Pɔlv, 'ɔɔ 'manu nu

<sup>2</sup>Ba nuɛ -a mu 'mu. -A 'de ɔ =de dɛ 'klan 'mu nu. Mɔ, -a 'de -wɛ ɔ =de 'hran. Mɔ, -a 'de -wɛ ɔ =de kaa, -a 'de ɔ =de dɛ kwa -ha. <sup>3</sup>A nɪ po 'le lɛ, -ɛ

mɔ, 'nu le 'pɔpɔre nu, 'nu 'a mu 'ni creke. 'Be 'n -tui wen ni, -ε mɔ, -a nɔe 'a mu 'mu ni 'dɔ. De =de 'die 'le -we be nue, -ba 'kee 'a ni 'munvele. Mɔ =beti -ba 'ku, mɔ =beti -baa -hunhlɔn po, -a -mɔe ni. <sup>4</sup>'N yie ni, -ε mɔ, a kuo -Yusu ye =wɔ -tεε. Ne- nue, 'nu -we 'a ni -pli po. =Beti =bo 'ye =sɔe 'dɔ, 'na =wɔ 'ni bi =le =hlɔn. Kee, 'nu nu 'manu, kɔ, 'ni kɔ plɔ a bleele.

<sup>5</sup>'N =tui wen ni, -ε mɔ, -a 'ye =sɔe. Mɔ, -tε -a nyre o nɔ Masdvaniblogba 'mu, -a 'kie 'dee wen 'hru a 'yee, 'ke -ba -ha 'le -hunhlɔn le. 'Kla-wliye'yiya a gbleglei, ni- =glaa o 'le -a mu, nahuin 'vɔ o -a mu ye -wɔn, 'plu =aa o =wɔ le naa 'dɔ, =aa o huannu pi. <sup>6</sup>Kee, -tunahuon a =wɔ 'bu bi =hlɔn, -ye Nyisua, nɔ- nyo 'le lele =wɔ 'kwli 'mu gbo =tu. Nahuon -gbo, ɔ mɔ Titɪ, 'ke Nyisua naa 'le 'a 'ledidie 'kwli 'mu, 'ɔ =tu 'le -a mu =wɔ 'kwli 'mu gbo. <sup>7</sup>ε 'de ε -do a -gbε. 'Ke ɔ naa -we 'le Titɪ a pupowin 'kwli 'mu, 'ɔ =tu 'le -a mu =wɔ 'kwli 'mu gbo, -ε nue, Titɪ a -gbε, ɔ le -a mu ni, -ε mɔ, -a -nyo 'klɪ, 'ɔ le -we -a mu, -ε mɔ, aa -hɔa 'na 'yiye 'dɔ, kɔ, 'a ni =wɔ bi =hlɔn, 'ke 'o 'yilɛnyre-tɔplɪ =nu, a nu a -ta 'mu, kɔ, 'a nye -hɔa, 'ke ba bi 'mu ke, -ba -wɔn 'na yraanyu ye. -Tε 'n 'wɔn -ti a -gbε, -ye 'na 'manu bii ke.

<sup>8</sup>'N yie ni, -ε mɔ, 'crunɛ =nu, 'n ya o 'a mu ye, ε po 'a ni =wɔ =hlɔn. Kee, =beti be po 'a ni =wɔ =hlɔn, 'ni 'ye =le, -ε mɔ, ε 'de 'o le nɔɔ, 'ke =bo ye o 'a mu ye. 'N -we 'le =bo 'ye o ni, -ε mɔ, ε 'de o -tεε nu, 'ke =bo ye o 'a mu ye, -ε nue, 'n yie ni, -ε mɔ, 'na 'crunɛ a -gbε, ε po o 'a ni =wɔ =hlɔn, 'ke 'le ti gbi 'kwli 'mu. <sup>9</sup>Kee, -tε ti ni le 'mu -gbo, 'nu nu 'manu, 'ke 'o 'crunɛ a -gbε a -ta 'mu, 'n ya o 'a mu ye. ε 'de =bo po 'a ni =wɔ =hlɔn, ε 'de =nε, ε 'ni nue =le 'mu 'manu. Kee, dε, -εε 'mu 'manu nue, nε- mɔ 'a ni nunuklɔ 'klan, nɔ- bɔ po 'a ni =wɔ =hlɔn, ε nue, 'a hie 'o 'a ni nunuklɔ 'klan a -gbε gbo. Nyisua, nɔ- hɔe o, 'ke 'a ni =wɔ bi bi o =hlɔn, -ε die nu, 'a 'mu o 'o 'a ni nunuklɔ 'klan gbo hie. -Tε ε ni le 'mu, -a ni 'crunɛ 'de 'a mu de 'klan 'mu nu. <sup>10</sup>Bia -tunahuon a =wɔ 'bu bi =hlɔn, 'a nunuklɔ a -ti, -ε nue, Nyisua nye 'ni -hɔa, -ye =wɔ a =hlɔnbibie a -gbε, ε nyo 'mu 'ni -hε, 'ke bɔ hie 'o 'a nunuklɔ 'klan gbo. Ke'e ni, Nyisuaa nahuon a waale nu, 'ke 'o de 'kuku a -ta 'mu. =Wɔ a =hlɔnbibiedu a -gbε, ε 'ni nue =le nahuon huannu. Kee, nahuon a =wɔ 'bu bi =hlɔn, -ε 'we =nɔ nahuin =nu ye, -v 'de Nyisua yi, =wɔ a =hlɔnbibiedu a -gbε, nε- nye nu, nahuon ɔ 'ku, 'ke 'o Nyisua ye. <sup>11</sup>ε mɔ -tεε, =wɔ a =hlɔnbibie a -gbε, 'ke ε -hɔn 'le Nyisua -wɔn 'mu. Ba 'ye ke de =nu, ɔ nu, 'ke 'le 'a ni =wɔ ke. Ba 'ye -we, -tε a nu, 'a kɔ 'klεε -tεε a 'lu a le-hiele. A nye nahuin 'ni tɔɔ, -ε mɔ, 'a 'de de 'kuku 'mu nɔe. 'A ni de 'kuku a -gbε a -ti, 'aa 'a ni dɔnu yru le poo, 'aa huannu pi, 'ke de 'klan =de be nue 'a mu, kɔ, 'aa 'na 'yiye le =mɔ 'dɔ, kɔ, 'aa -hɔa ba nu de =nu, Nyisuaa -hɔa, kɔ, 'aa -hɔa ba poo nahuon =nu -bati le, ɔ nu de 'klan. 'Ke 'o ε ni de =de -wɔn, a tɔe nahuin ni, -ε mɔ, 'a ni dabu 'de 'klεε 'le lele de 'kuku a -gbε -heyri ni.

<sup>12</sup>'A -ti, 'crunɛ -gbo, 'n 'cru o 'a mu -wɔn, a ni 'ye 'le, -ε mɔ, 'n 'cruε o ni, 'ke 'o nahuon -gbo, ɔ nu de 'klan =nu a -ta 'mu. 'N 'die o -we 'cru, 'ke 'o nahuon =nu a -ta 'mu, v nu o de 'klan a -gbε 'mu. Kee, 'n 'cruε o ni, -ε die

nu, a 'mue yi -tɛɛ, 'ke 'o Nyɪsua ye, -ɛ mɔ, a kɔ -a mu 'hɛɛn, -a pɛ ni. <sup>13</sup>De a -gbɛ, ɛ -nyi -a mu 'klɪ 'dɔ.

ɛ 'de ɛ -do a -gbɛ, ɛ 'de -a mu 'klɪ -nyi. -Aa -wɛ nu 'manv, -ɛ nue, Titɪ nu 'manv, -ɛ nue, a 'bii, a -nyo 'klɪ 'dɔ. <sup>14</sup>-Tɛ 'n nyo o lee, 'ke 'le 'a mu -wɔn, 'n po o 'a nɪ -pli. 'N 'ye 'klɛɛ nɪ, -ɛ mɔ, 'n 'de 'a nɪ -pli po -gbugbɛ. -Tɪ 'bii -nv, -aa o 'a mu ye -tu, ɪ mɔ -tɪ a -tɛɛ nɪ. 'A nɪ -pli -nv, -a po o, 'ke 'o Titɪ ye, ɪ mɔ -wɛ -tɪ a -tɛɛ nɪ. <sup>15</sup>-Tɛ ɔ di o 'le 'a mu -wɔn, a 'blo o kwa -tɛɛ, 'a nyo o pɪ, 'ke 'le 'a 'o-tuule 'kwli 'mu. 'Bɔɔ dɛ a -gbɛ 'lu -wɔn lɛ -hie, -ye 'a nɪ 'munvɛlɛɛ klɛ 'nɪ bii, 'ke 'le -nɔ 'mu. <sup>16</sup>'Nu nu 'manv, -ɛ nue, 'n yie nɪ, -ɛ mɔ, 'n -wɛ 'le -bo kuo 'a mu -wlv ye nɪ, 'ke 'o 'ɛ nɪ dɛ -de a -ta 'mu.

**Uv lɛ 'kukue 'wli, 'ke bu -nyi -Yusu a nahuin -nv,  
-v nɪ 'le Sudeblugba 'mu, -vv -svɛ 'ye**

**8** <sup>1</sup>'Na -ɗiayuo -a, -a nye 'nɪ -hva, 'ke ba yi dɛ -nv, -Yusu a nahuin -nv, -v nɪ 'le Masidvanɪblugba 'mu, v nu. De a -gbɛ, ɛ nye -a mu 'nɪ tɔɔ, -ɛ mɔ, Nyɪsua nu -nv 'mu -hapudɛ. <sup>2</sup>Uv o 'ye -svɛ 'dɔ, kɛɛ, 'waa 'manv bii o ke. -Hapukɔ, 'vv o -svɛ 'ye, kɛɛ, 'waa 'manv a -tɪ, 'v -ha o 'dai 'wli, 'ke 'o Nyɪsua a -kvan a -ta 'mu. <sup>3</sup>'Nu 'a mu 'nɪ le, v -ha o 'dai 'wli, -ɛ 'wɛ -nɔ ye, -tɛ 'waa dabv pue 'o gbo. 'Wli -nv, v -ha, ɪ -hi -nv wlɔn. Nahuon -de 'diu le, 'ke bu nu dɛ a -gbɛ, 'v di 'le, <sup>4</sup>'v 'batɪ -a mu lɛ 'dɔ, 'ke -ba -nyi -nv 'hru, bu po 'o 'waa nɪ dabv, -ɛ die nu, 'waa -gbɛ, v 'mu -wɛ Nyɪsua a nahuin -nv 'mu -hɛ, -v nɪ 'le Sudeblugba 'mu. <sup>5</sup>De -nv, v nu, ɛ -hi -a nɪ 'lu a lɛ-hiele wlɔn. Ye-hɛdɛ, v nu, nɛ- mɔ v -ha 'waa dɔnv nɪ, 'v -nyi 'waa dɔnv Kukɔnyɔ -Yusu, 'plu 'v wɛɛn ke, 'ke bu nu -tɪ -nv, -aa o -nv ye -tu, -ɛ 'wɛ -nɔ ye, -tɛ Nyɪsvaa 'a -huhva nu.

<sup>6</sup>A -mɛ -ye, nahuon -gbo, ɔ mɔ Titɪ, ɔ -tva o 'a nɪ 'wli a lɛ'kukuele gbo. Nɛ- nue, -a le o -nɔ, 'ke bɔ di 'le lele 'a mu -wɔn, -ɛ die nu, -hapv-kvan -nv, ɔ -tu o -wlv, 'ke 'le 'a mu -heyri, ɔ 'muo 'lu -yra. <sup>7</sup>A mu mɔ nahuin, -v kɔ dɛ, 'ke 'o Nyɪsua ye, 'ɛ -hi 'o -v -ye 'mu, -ɛ nue, a kuo -Yusu 'Klɪsv ye -wlv -tɛɛ, 'aa nahuin -Yusu a -hapvtitie -nv pue, Nyɪsua 'o nue, 'a yi -tɪ a -tɛɛ, 'a -ha 'a nɪ dɔnv 'bii, 'ke 'o Nyɪsua a -kvan a -ta 'mu, 'a nvɛ -a mu 'mu 'dɔ. -Tɛ ɛ nɪ lɛ 'mu, ba nu -hapv-kvan -nv, 'ke 'le 'a nɪ -wlv 'bii ke, ɛ 'mu 'o -v -ye 'mu -hi.

<sup>8</sup>-Tɪ -gbo, 'nu 'a mu ye -tu, ɛ 'die 'nyrɛ -hɛn, -ɛ mɔ, 'n nɪ 'o 'a mu ke 'mu, 'ke ba -ha 'wli. Kɛɛ, 'nu 'a mu 'nɪ le, -ɛ mɔ, -Yusu a nahuin -ye -nv, vv nahuin -nv 'mu 'nɪ -hɛ, -svɛɛ nu. 'N nyi 'nɪ -tu, -ɛ die nu, 'mue 'ye, 'bɪa 'ba nvɛ 'a nɪ 'bienv -tvnahuin -nv 'mu, -svɛɛ nu. <sup>9</sup>A yie nɪ, -ɛ mɔ, -a nɪ Kukɔnyɔ -Yusu 'Klɪsv nu -a mu 'yi -hlɔn lɛ -hapudɛ. ɔ -mɛ -ye, ɔ kɔ la -tɪ a 'yi'bvaale, 'ke 'le Nyɪsua -wɔn. Kɛɛ, ɔ hie 'o 'a -tɪ a 'yi'bvaale a -gbɛ gbo, 'o -hɛ -svɛnyɔ, -ɛ die nu, ɔ 'mu 'a mu 'mu -hɛ. ɔ nu dɛ a -gbɛ nɪ, -ɛ die nu, -tɛ ɔ -hɛ -svɛnyɔ, a 'mu dekonv -hɛ, 'ke 'o Nyɪsua ye.

<sup>10</sup>-Tɪ 'nu 'a mu ye -tu, ɛ 'de -bo nɪ 'o 'a mu ke 'mu, kɛɛ, dɛ 'nu 'lu -wɔn lɛ -hie, 'ke 'o 'wli a -gbɛ a dɛ ke, nɛ- 'nu 'a mu ye -tu. 'Yrv, -a -hɔn 'o ke 'mu,

'a mu mo o ye-henahuin, -vu -hua -bu 'kukue o 'wli le, 'ke 'o -svenyu a -ta 'mu. 'E mo -tæ, 'a mu mo ye-henahuin, -v -tu de a -gbe -wlu. -Te ti ni le 'mu -gbo, e nu -tæ, 'ke ba -yra -kvan a -gbe 'lu. <sup>11</sup>'Klu -do -nu, a ko o, ti -nu -ko 'yri, a -tu o 'wli a le'kukuele -wlu, i -do a -gbe, ni -ba ko -we, a 'mu -kvan a -gbe 'lu -yra. De -nu, a ko, ne- ba -ha. <sup>12</sup>'Bia de -nu, a ko, 'ba nye Nyisva -nyi, 'ke 'le -wlu a 'ogbo'wlele 'kwli 'mu, Nyisva die ke 'ni ween. Kæ, 'ba 'de de -de ko, Nyisva 'ni -hua -le 'a mu de.

<sup>13</sup>'A ni -wli ni 'ye 'le, -e mo, 'a mu -bo 'ye -sue, 'ke 'o nahuin -ye a -ta 'mu, -e die nu, nahuin a -gbe, v 'mu plo a blele ko. 'Uun, 'n nye 'ni -hua, 'ke nahuin 'bii bu wonween 'mu le. <sup>14</sup>'Ti -gbo 'yri, a ko didi-topl 'plo. 'A -ti, e nu -tæ, 'ke ba -nye -we nahuin, -v 'de didide ko. -Nyrwo -ye 'mu, 'bia 'ba 'de de -de ko, v -me -ye, 'bu ko de, v di -we 'a mu 'mu 'ni -he. Ne- die nu, a 'mu 'mu le wonween. <sup>15</sup>Ni-ti ni, v 'cru la, 'ke 'le Nyisvacrunie 'kwli 'mu, -e mo:

«Nahuin mu ni, 'v 'te didide le,  
nahuin -nu, -v 'te 'a 'dai de le,  
'v di de, 'v =mra,  
'a de -de 'e 'de gbo hie,  
ko, nahuin -nu, -v 'de 'a 'dai de le 'te,  
'v di -we de, 'v =mra -we.»

### -Ba yi 'wliye a naale

<sup>16</sup>Nahuon -gbo, o mo Titu, o -ha 'a dionu ni, -e die nu, o 'mu 'a mu 'mu -he, -e 'we -no ye, -te -a nu, -a -hua -we -ba -he 'a mu 'mu. Nyisva, no -po 'le -no de a -gbe -wlu ke. De a -gbe a -ti, -aa Nyisva 'wio -nyi. <sup>17</sup>Titu a -gbe, o ween de -nu ke, -a -hua -no, -e mo, bo mu 'le lele 'a mu -won. Kæ, e 'de e -do a -gbe. 'A -gbe, o -yri ni, 'ke bo mu 'le 'a mu -won, -e nue, o nye 'ni -hua 'do, 'ke bo -he 'a mu 'mu. <sup>18</sup>-Aa -no -won -tu nahuon -ye. Nahuon a -gbe, -Yusu a nahuin 'bii, v nyo 'ni baa, -e nue, o yi -Yusu a -haputitie a pole -tæ. <sup>19</sup>E 'de e -do a -gbe a -ti, -a 'ni loo -le 'le 'a mu -won. 'Cvei a nahuin -huo ni, -e die nu, o ko -a mu 'heen, -a 'mu 'dagbi 'mu le mu, o 'mu -a mu 'mu -he, -a 'mu 'wli le 'kukue. -Hapu-kvan a -gbe, o -a ni Kukonyo -nyi -ti a 'yi'buaale, ko, o nye nahuin to, -e mo, -aa -hua -ba -hu 'mu.

<sup>20</sup>'Wli -nu, -a di le 'kukue, i di 'ni -huo. 'A -ti, -a nyi -tu 'yie -tæ, -e die nu, nahuon -de 'ni -han -a mu creke, -e mo, -a 'de 'a -to yi. <sup>21</sup>-Aa -hua -ba nu de -nu, -e no 'yi le, 'ke 'o Nyisva ye, ko 'ke -we 'o nahuin ye.

<sup>22</sup>Nahuiin 'hon a -gbe, -aa -nu ke po nahuon -ye. Nahuon a -gbe, -a nu 'a 'yri-to-wli 'plo, -a nye 'ye, -e mo, o 'a dionu 'ni -ha, 'ke 'o Nyisva a -kvan a -ta 'mu. -Te ti ni le 'mu -gbo, o -ha lele 'a dionu ni, -e nue, o 'won 'yilen-ti, 'ke 'o 'a mu ke. <sup>23</sup>Titu -me -ye, o mo 'na -wonnaanyo ni. O ko 'mu 'heen- kvan nu, 'ke 'o 'a mu -won. Nahuiin 'hon a -gbe, -v ko -no 'heen, -v di 'le di, 'cvei a nahuiin ni, -v -hu, 'ke bu di 'le 'a mu -won. Nahuin

'buu 'waa -hapu-kuan 'ye, -ye uu -Yusu 'Klusu -nyi -tu a 'yi'buaale. <sup>24</sup>Ba tue nahuin a -gbɛ, -ɛ mɔ, a nuu 'mu ni, 'cɔɛi a nahuin -nu, -v -huu, v 'mue yi, -ɛ mɔ, -hapu-ti -nu, -a -tu, 'ke 'o 'a ni -ta 'mu, -i mɔ -ti a -tɛɛ ni.

### Pɔlu, ɔɔ lele -tu le'kukuewli a -tu

**9** <sup>1</sup>N 'de kɔ -bo 'cru 'a mu -wɔn, 'ke 'o 'wli -nu a -ta 'mu, -a di -Yusu a nahuin -nu ye gba, -v ni 'le Sudeblugba 'mu, <sup>2</sup>-ɛ nue, 'n yie ni, -ɛ mɔ, 'a ni -gbɛ, a nye 'ni -hɔa, 'ke ba -huu 'mu. 'Nu po 'a ni -pli, 'ke 'o nahuin -nu ye, -v ni 'le Masidvaniblugba 'mu, 'ni nyu le, -ɛ mɔ: «'Yru, -a -hɔn 'o ke 'mu, Nyɩsua a nahuin -nu, -v ni 'le Koletidɔ 'mu, 'ke 'le Akaiblugba 'mu, v -yri o ni, 'ke bu -hɛ Nyɩsua a nahuin -nu 'mu, -v ni 'le Sudeblugba 'mu.» 'Bia 'nu le 'pupre nu, ɛ 'we -nɔ ye, nahuin 'plɔplɔ, 'ke 'le -nu -hɛyri, v nye -wɛ 'ni -hɔa 'dɔ, 'ke bu -huu 'mu. <sup>3</sup>Nɛ- nue, 'mu nahuin ta a -gbɛ gbo tɛ, v 'mu 'le 'a mu -wɔn di, -ɛ die nu, ɛ 'mu ke 'mu ni, a 'mu 'wli le 'kukue, -ɛ nue, 'n le nahuin -ye ni, -ɛ mɔ, a die 'ni nu. 'Bia 'ba nue, -ba nyre -tado 'le 'a mu -wɔn, -ye 'a ni -pli -nu, 'n po, ɪ 'deɛ bu 'ya hi 'mu. <sup>4</sup>'Bia nɛ- ɛ 'de, ti -nu -kɔ 'yri 'n kɔ Masidvaniblugba a nahuin 'hɛɛn, -a di 'le 'a mu -wɔn di, 'ba 'de wen 'wli a -gbɛ le a 'kukue, -ye -tɔɪ di 'mu 'ni nu, 'ke 'o -nu ye, -ɛ nue, -a lu ni, -ɛ mɔ, a di -wɔn 'ni -wɛ, 'plu -a 'mu 'le nyre. 'N yie -wɛ ni, -ɛ mɔ, 'ba 'de -wɔn -wɛ, -tɔɪ di -wɛ 'a mu 'ni nu, 'ke 'o -nu ye. <sup>5</sup>-Tɛ 'n -hie 'lu le, -ye 'n 'ye ni, -ɛ mɔ, ɛ nu -tɛɛ, 'ke -bo tɛ nahuin ta a -gbɛ gbo, 'ke bu 'nye 'hru, bu di 'le 'a mu -wɔn, 'plu 'mu -wɔn kɔɛ. 'N nye 'ni -hɔa, 'ke 'wli -nu, a plɛ, a di -ha, ba 'kukui le. Nɛ- die nu, 'bia 'ni nyre 'le 'a mu -wɔn, -ye a -wɔ 'a le'kukuele -wɔn. Nɛ- die nahuin tɔɔ, -ɛ mɔ, a -hiɛ 'le ke -wlu, kɔ, nahuon -de 'de 'o 'a mu ke 'mu ni, 'a 'di -ha, 'ke 'le 'jekɔ 'kwli 'mu.

### Nyɩsua, ɔɔ -a mu -nyi kɔkɔ-tɔpli, -ɛ die nu, -a 'mu -wɛ 'o -ha, -a 'mu -a ni 'bienu -tonahuin 'a dɛ -nyi

<sup>6</sup>-A 'brikue nɔ 'ni: «-Tɛ -cii 'mu ni, 'ke 'a -gblaa 'mu -ti.» <sup>7</sup>'N -hɔa -bo le 'a mu, 'ke 'o 'wli -nu, a di -ha a dɛ ke: 'ɛ ni nahuon 'bɔ ni 'o, dɛ -nu, 'a -wlu plɛ bɔ -ha, nɛ- bɔ -ha. 'Bɔ nye -ha, ɔ ni -hiɛ 'le, 'ke 'le -wlu a lenaale 'kwli 'mu, kɔ, ɔɔ -de ni nɔ 'le 'o ke 'mu, 'ke bɔ -hiɛ. Kɛɛ, bɔ -hiɛ, 'ke 'le -wlu a 'ogbo'wɛɛɛ 'kwli 'mu, -ɛ nue, nahuon -nu, -ɔɔ dɛ -ha, 'ke 'le -wlu a 'ogbo'wɛɛɛ 'kwli 'mu, nɔ- Nyɩsua nɛ 'mu. <sup>8</sup>Nyɩsua kɔ 'kli, 'ke bɔ -nyi 'a mu -tɔpli 'plɔplɔ, -ɛ die nu, ɛ 'mu 'o dɛ -nu 'mu -hi, aa -hɔa. -Ye a di kɔ -tɔpli 'plɔplɔ, a 'mui -hapu-kɔɪn a gbleglei 'yri nuu, <sup>9</sup>-ɛ 'we -nɔ ye, -tɛ v nu la 'a 'cruɛ, 'ke 'le Nyɩsvacruɛ 'kwli 'mu, -ɛ mɔ:

«=Hapunahuon, ɔɔ =sɛnyu 'mu nu -hapudɛ,

'ɔ nyu -tɔpli le -nyi.

ɔ 'cipi 'o -hapudɛ a nunue ni.»

<sup>10</sup>Nyɩsua, nɔ-ɔ nahuin 'didɔ-tɔpli -nyi, kɔ didi-tɔpli -nu 'hɛɛn, uu di. ɔ di -wɛ 'a mu -nyi kɔkɔ-tɔpli 'plɔplɔ, ɔ 'mue nu, -tɔpli a -gbɛ, ɪ 'mu wlo, -ɛ

die nu, a 'mu -hapv-ti 'plɔplɔ nahuin 'yi -hlɔn le nu. <sup>11</sup>ɔ di 'a mu 'mu nu -hapv-ti a gblegblei, -ε die nu, a 'mu 'a 'dai de nahuin le -nyi. 'Bia 'ba nye nu, kɔ, 'bia -baa 'a ni 'wli nahuin -nu ye gba, -sueε nu, -ye 'dai nahuin di Nyisva -nyi 'wio, 'ke 'o de -nu, aa -nu -nyi a -ta 'mu. <sup>12</sup>Wli -nu, a di -ha, ε 'de ba -he Nyisva a nahuin 'mu -do, -v ni 'le Sudeblugba 'mu, keε, de -nu, aa nu a -ti, nahuin 'plɔplɔ, v 'mu -we Nyisva 'wio -nyi. <sup>13</sup>-Hapu-kvan -nu, a di nu, ɔ die nahuin 'ni tɔɔ, -ε mɔ, 'a mu mɔ -hapv-nahuin ni. -Te a nu, 'a 'ble -Yusu 'Klɩv a -hapvtitie -nu kwa, 'a nye 'o -tuu, nahuin 'plɔplɔ, v di de a -gbε 'ni 'ye, v 'mu Nyisva baa. U dio -we 'ni baa, -te aa nu, 'a nyu -hapvde 'mu nu, 'a nyu -tɔpli le -nyi, 'ke 'le -wlv a 'yilenunɔ 'kwli 'mu, kɔ, 'a nyi -we nahuin 'bii -nyi. <sup>14</sup>De -nu, a di -nu -nyi, ε die -nu 'ni tɔɔ, -ε mɔ, Nyisva nu 'a mu 'mu -hapvde 'dɔ, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mu. -Hapvde a -gbε, ne-ε 'a mu 'mu -he, 'ke ba nu -hapv-kvan a -gbε. Nahuin 'bu de a -gbε 'ye, v di 'a mu 'mu 'ni nuε 'dɔ, kɔ, v 'mu Nyisva da, 'ke 'o 'a mu -wɔn. <sup>15</sup>-Ba -nyi Nyisva 'wio, -ε nue, ɔ -nyi -a mu 'a 'Yu, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mu. De a -gbε, ɔ nu, ε -hi -a mu wlɔn.

**Nyisva -nyi Pɔlv 'klɩ, -ε nue, ɔ mɔ -Yusu 'Klɩv a -wɔnnaanyɔ'ɔ ni**

**10** <sup>1</sup>Mɔ Pɔlv, -bo -tu 'klεε 'na -ti, -i ni 'mu -wlv ye. 'Ke 'le 'a mu -heyri, nahuin -ye ni 'le, 'v le po, 'n kɔ 'a mu 'heen, -ba ni 'o -tegbii -do, 'ni pi 'a ni hvannv, 'v -we le po, 'ni -hɔn 'klεε 'o 'a mu 'hvin 'mu, -ye 'n kla 'le le wlɔn, 'bia 'ni 'a mu -wɔn 'cru. -Te -Yusu 'Klɩv a -wlv 'yɔɔ, kɔ, v nɔ 'yi le, 'ke 'le -wlv -do a -gbε 'kwli 'mu, <sup>2</sup>'ni 'a mu le 'ni 'bati, ba 'cici 'a ni 'lu a le-hiele, -ε die nu, 'bia 'ni di 'le 'a mu -wɔn, a 'ni -hien nu, 'ni -han 'a mu 'yi 'mu kla. E kɔ nahuin, 'ke 'le 'a mu -wɔn, 'v hɩ 'du, 'v le po, 'ni nu -kvan, -ε 'we -nɔ 'klɔ -gbo ke a nahuin ye. 'Bia 'ni di 'le, nahuindu a -gbε, 'klɩ -nu, Nyisva -nyi 'mu, ni- 'n di nu, 'mu 'le -wɔn 'preε. <sup>3</sup>E mɔ -teε, ke -a ni nɔ 'klɔ -gbo ke. Keε, -wunwɔn, -aa -wɔn, ε 'de 'klɔ -gbo ke a nahuin a -wunwɔn ye 'we. <sup>4</sup>Ta-wɔn-tɔpli, -aa nu, -aa -wɔn, i 'de 'klɔ -gbo ke a ta-wɔn-tɔpli. -A ni ta-wɔn-tɔpli, 'ke u 'le Nyisva -wɔn 'mu -hɔn. I ni ke 'klɩ, 'ke bi nyre Nyisva a yraanyv a gbonulei 'yi le, i 'mu 'o 'hru wlɔn -ha. Ni- -aa nu, -aa hynyv wlɔn ka, -v gble po, <sup>5</sup>plu nahuin 'bii -nu, -v 'le 'waa dɔnv 'yaa, -aa 'waa 'lu a le-hiele -nu 'wɔwla, -εε nahuin -nu ye ka, 'ke bu yi Nyisva, -aa 'pre, -a 'mu nahuin a 'lu a le-hiele 'cici, -ε die nu, v 'mu 'o -Yusu 'Klɩv 'o -tuu. <sup>6</sup>'Bia 'ba tve -a mu, -ε mɔ, aa 'o -a mu 'ni -tuu, -a -we -wɔn, 'ke -ba poo nahuin 'bii -ye -nu -bati le, 'ke 'le 'a mu -heyri, -v 'nini -tuu 'o -a mu.

<sup>7</sup>A 'ni yrii -le -ti a 'ma 'mu le -teε. 'Bia nahuon 'bɔ ple, ɔ mɔ -Yusu 'Klɩv a 'puprenyɔ'ɔ ni, bɔ kɔ 'a yiyie, -ε mɔ, mɔ mɔ -we -Yusu 'Klɩv a 'puprenyɔ'ɔ ni. <sup>8</sup>'Ya 'o lele 'lu, Kukɔnyɔ -Yusu -nyi 'mu 'klɩ. ɔ -nyi 'mu ni, -ε die nu, 'mu 'a mu 'mu -he, a 'mu ye 'mu mu, 'ke 'o Nyisva a 'hru wlɔn. E 'de 'a ni gbo-wɔ-ti, ɔ 'di 'mu -nyi. -Tado 'klɩ -nu, ɔ -nyi 'mu, 'n po 'a -pli 'dɔ. Keε, de

a -gbe a -ti, -tu 'nɪ nu -le 'mʊ. <sup>9</sup>Kɛɛ, 'nɪ -hʋa -le 'ke ba -hie 'lu -wɔn lɛ, -ɛ mɔ, 'bɪa 'nɪ 'a mʊ -wɔn 'cɹu, -ye 'nɪ 'le 'a mʊ 'kwli 'mʊ lɛ po huannu. <sup>10</sup>Kɛ nahuin -yee po, ʋ nɔ: «Bɪa Pɔlu 'bɔɔ -a mʊ -wɔn 'cɹu, ɔɔ -a mʊ 'nɪ lɛ, -ba nu -tɔplɪ -nʊ, -ɪ kla wlɔn, kɔ, ɔɔ -a mʊ 'nyre -hɛn. Kɛɛ, 'bɪa 'a -gbe, 'bɔ nɪ nɔ -a mʊ -heyri, -ye ɔɔ pɪ huannu, ɔ nɪ wɔlɪ lɛ, 'a pupowin 'ɪ 'de 'klɪ ke nɪ.» <sup>11</sup>Nahuin -nʊ, -ʋ lɛ 'pupre nu, bʊ kɔ 'a yiyie, -ɛ mɔ, -ti -nʊ, -aa 'cɹu, 'ke 'le -a nɪ 'crunɛɪ 'kwli 'mʊ, -aa 'a mʊ yre ya, nɪ -a di nu, 'bɪa -ba di 'le 'a mʊ -wɔn.

<sup>12</sup>Nahuindu a -gbe, ʋ 'waa dɔnʊ daa nyɪgblakɪ. -A -mɛ -ye, -a 'dee -ba -tui, -ɛ mɔ, -a kɔ -nʊ 'hɛn, -a wɛn nɪ, mɔ, -a 'dee -ba puu -wɛ -a dɔnʊ ye. 'Waa dɔnʊ ʋ 'le -wɔn lɛ ta, 'plu 'ʋ nyi -tu, 'ke ʋ mɔ nyɪgblakɪ nɪ, 'plu 'ʋ 'waa dɔnʊ 'waa dɔnʊ ye poo. Nahuin a -gbe, ʋ 'de 'lu a lɛ-hiele kɔ. <sup>13</sup>-A -mɛ -ye, -kʋan -nʊ, Nyɪsʋa -nyi -a mʊ, ɔ -do, nɔ- kɔ -pli -aa po. -A 'dee -ba po lele dɛ -dɛ a -pli. -Kʋan a -gbe, Nyɪsʋa -nyi -a mʊ, nɔ- mɔ -ba di -wɛ 'le 'a mʊ -wɔn. <sup>14</sup>'A -ti, -tɛ -a di la 'le 'a mʊ -wɔn, 'ke -a 'mʊ -Yusu 'Klɪsʋ a -haputitie -nʊ po, -a 'de -pamʋ -nʊ lɛ -hi, Nyɪsʋa ɔɔ -a mʊ. <sup>15</sup>'A -ti, -kʋan -nʊ, nahuin -yee nu, -a 'nɪ nuɔ -le, -a 'nɪ po -le -a dɔnʊ a -pli, 'ke 'o -kʋan a -gbe a ta 'mʊ. -Kʋan -nʊ, ʋ nu, ɔ 'de 'le dɛ -nʊ 'kwli 'mʊ nɪ, Nyɪsʋa ple -ba nu. Kɛɛ, -a yie nɪ, -a nye -pre, -ɛ mɔ, 'a nɪ -wɪɔ a yekuolɛ, 'ke 'o -Yusu -wɔn, ɛ di klɛ 'nɪ bii, -ɛ die nu, -a nɪ -kʋan -nʊ, -aa nu, 'ke 'le 'a mʊ -heyri, ɔ 'mʊ -wɛ klɛ bii. Kɛɛ, -a 'dee -ba -hi dɛ -nʊ lɛ, Nyɪsʋa ple -ba nu. <sup>16</sup>'Bɪa 'bɛ -hi, -ye -a di kɔ 'hru, 'ke -ba -hi Koletidɔ lɛ, -a 'mʊ 'le 'blɔgbɪ -ye -nʊ 'mʊ mu, -ɪ kɔ 'mʊ ʋ 'de wɛn 'le -Yusu 'Klɪsʋ a -ti a 'wɛn, -a 'mʊ -wɛ 'le 'a -haputitie -nʊ po. -A 'nɪ -hʋa -le -ba po -a dɔnʊ a -pli, -ɛ 'wɛ -nɔ ye, -tɛ nahuin -yee 'a nunue nu, 'ke 'o -kʋan -nʊ, -ʋ -yee nu a -ta 'mʊ.

<sup>17</sup>Kɛɛ, ʋ 'crɛɛ la nɪ, 'ke 'le Nyɪsʋacrɪnɛ 'kwli 'mʊ, -ɛ mɔ: «Nahuon -nʊ, -ɔɔ -hʋa -bɔ po -pli, dɛ -nʊ, Kʋkɔnyɔ Nyɪsʋa nu, ɛ -do, nɛ- kɔ -pli bɔ po.» <sup>18</sup>'ɛ mɔ -tɛɛ, nahuin -nʊ, -ʋ 'waa dɔnʊ baa, ɛ 'de -nʊ, Nyɪsʋa 'nɪ wʊn -le ke, kɛɛ, nahuin -nʊ, 'a -gbe, ɔɔ baa, nʊ- ɔɔ ke wɛn.

**Pɔlu, ɔɔ -tu nahuin -nʊ a -ti, -ʋ 'de -Yusu a -tɛɛ a -wɔnnaanyu**

**11** <sup>1</sup>'N di 'klɛɛ 'le 'a mʊ -wɔn 'nɪ 'preɛ, -ɛ 'wɛ -nɔ nahuon -nʊ ye, -ɔ kɔ 'lu -hɔn 'o 'hru wlɔn 'mʊ. 'Nu 'a mʊ lɛ 'nɪ 'batɪ, ba wɛn ke, -bɔ nu lɛ 'pupre. <sup>2</sup>'Klaa 'mʊ -wliye 'ya, 'ke 'o 'a mʊ -wɔn, -ɛ nue, nahuin nɪ 'o, 'ʋ 'a mʊ kaa. 'Kla-wliye'yiya a -gbe, 'ke ɛɛ 'le Nyɪsʋa -wɔn 'mʊ -hɔn. -Bo pue 'yu nyɔɔyɔ a dɛ ye: 'N po 'a mʊ ke 'pɪa, -ɛ die nu, a 'mʊ 'o 'cipi, a 'mʊ 'o ye 'sii, -ɛ 'wɛ -nɔ 'yu nyɔɔyɔ -nʊ ye, 'n ple, 'n di nyɪbeyu -dɛ -nyi, ɔ 'muo kɔ. Nyɪbeyu a -gbe, 'a 'dʋ mɔ -Yusu 'Klɪsʋ. <sup>3</sup>'Nu pɪ huannu, 'ke nahuon -dɛ bɔ kaa 'a mʊ, -ɛ die nu, a 'mʊ 'o -Yusu 'Klɪsʋ a 'hru gbo hie. Bɪ bi 'le 'a mʊ 'kwli 'mʊ, -tɛ hre nu la, 'ɛ 'yiya la 'o nyɔɔgba -nʊ 'hʋn 'mʊ gbo, -ɔ kɔ 'dʋ mɔ ɛfʊ, 'ɛ kaa la -nɔ, 'ke 'le gblagblɔ 'kwli 'mʊ. <sup>4</sup>'Nu pɪ huannu, 'ke 'o 'a nɪ -ta 'mʊ, -ɛ nue, hɪtɔnyɔ -ye 'bɔ di 'le 'a mʊ -wɔn, a nyo ke 'nɪ wɛn, 'ke bɔ



tɔɔ 'a mu. Tɔɔwin =nu, hitɔɔnyu a -gbe, v tɔɔ, 'ke 'o -Yusu ke, ɪ kɔ -a nɪnɪ 'hɛɛn, ɪ nɪ lɛ dɔdɔ. -Hihiudu =nu, -v kɔ -tɪ vɔ -tu, ɛ 'de Nyɪsua a -Hihiu =nu, -v bi la 'o 'a mu ke 'mu, kɔ, v 'nɪ po -le -Yusu a -haputitie =nu, a kuo la =wɔ ye. Mɔ =betɪ bɛ nɪ lɛ 'mu, a nyu ye gbo po nua.

<sup>5</sup>A -mɛ -ye, a nɔ 'nɪ, nahuindu a -gbe, v mɔ -Yusu a -wɔnnanyu gblaku nɪ. Kɛɛ, 'n pue -tɛɛ, v 'de 'o 'mu 'mu -hi. <sup>6</sup>Tado, 'n 'de 'preɛ yi, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ vɔ 'puprɛ nu. Kɛɛ, 'bɛ 'ya Nyɪsua a -tɪ a 'mɔleyriile 'mu, 'n yrii 'mu lɛ -tɛɛ. Dɛ a -gbe, 'n tɔɛ 'a mu nɪ -tɛɛ, 'ke 'le 'dai ti 'kwli 'mu.

<sup>7</sup>Ti -hi la a ti 'yri, -tɛ 'nu la 'a mu Nyɪsua a -haputitie =nu pue, 'nɪ -hva -le la 'a mu 'wli lɛ. Kɛɛ, 'a nɪ -tɪ, 'nu la 'le 'n dɔɔnu 'nɪ -tɪ, 'nu la 'n dɔɔnu lɛ kikle, -ɛ die nu, 'mu 'a mu 'mu -hɛ, a 'mu Nyɪsua a nahuin -hɛ. -Bɛ dɛ a -gbe, 'nu la nu, ɛ nyre la lɛ 'yi? 'Uɔn, ɛ 'de la 'yi lɛ nyre. <sup>8</sup>Ti =nu -kɔ 'yri 'n nɪ la 'le 'a mu -wɔn, Nyɪsua a nahuin -yee nɪ, -vɔ la 'mu 'wli yre ya, ɛ 'de 'a mu. 'N nue la nɪ, 'v -hɛ la =sɛnyu, -ɛ die nu, 'mu 'a mu 'mu -hɛ. <sup>9</sup>Ti a -gbe 'yri, 'n 'de la dɛ kɔ. Kɛɛ, 'nɪ -hva -le la 'a mu dɛ =de. -Yusu a nahuin =nu, -v nɪ 'le Masɪdvanɪblugba 'mu, nu-v la 'mu -tɔplɪ =nu yre ya, 'n 'de la kɔ. Ti a -gbe 'yri, -tɛ 'n 'de la dɛ =de kɔ, 'nɪ -hva -le la 'a mu dɛ =de, kɔ, 'n yie nɪ, -ɛ mɔ, gbegbe, 'n 'dɛɛ =bo -hva 'a mu dɛ =de. <sup>10</sup>Nu po 'n dɔɔnu a -pli, -ɛ nue, gbegbe, 'nɪ gba -le 'a nɪ 'wli. 'Plɪ nahuon =de, kɛ nɔ Akaɪblugba 'mu, ɔ 'dɛɛ bɔ ka 'mu ye, 'ke =bo po 'n dɔɔnu a -pli, dɛ a -gbe a -tɪ. -Tɪ -gbo, 'nu mɔ =tu, ɪ mɔ -tɪ a -tɛɛ nɪ, 'ke 'le -Yusu 'Klɪsɪ a 'dɔ 'kwli 'mu, -ɔ nɪ 'le 'mu 'mu. <sup>11</sup>Bɪa 'nu lɛ 'puprɛ nu, =bɛ ɛ =hɛn 'nyre, 'n 'de 'a mu 'mu nɛ? 'Uɔn, Nyɪsua yie nɪ, -ɛ mɔ, 'n nɛ 'a mu 'mu nɪ.

<sup>12</sup>Gbe 'n 'diɛ =bo wɛɛn ke, 'ke =bo klɪ 'a nɪ 'wli gblɛ. Kɛ'ɛ nɪ, 'n di 'a nunue nu 'ɛ nɪ ti, -ɛ die nu, hitɔɔnyu =nu, v 'nɪ -han 'hru 'ye, 'ke bu po 'waa dɔɔnu a -pli, -ɛ mɔ, -tɛ 'nu -kvan a nunue nu, kɛ'ɛ nɪ, vɔ -wɛ -kvan a nunue nu. <sup>13</sup>Hitɔɔnyu a -gbe, v 'de -tɛɛ a -Yusu a -wɔnnanyu. Uɔ nahuin 'nɪ kaa, 'ke 'le 'waa -kvan 'kwli 'mu. Uɔ wɔn lɛ -hre -Yusu 'Klɪsɪ a -wɔnnanyu. <sup>14</sup>Dɛ a -gbe, ɛ nɪ saka 'le 'a mu, -ɛ nue, ɛ kɔ ti, Satan 'ɔɔ -wɛ Nyɪsua a leleenyu =nu wɔn lɛ -hre. <sup>15</sup>A -tɪ, ɛ nɪ saka 'le 'a mu, Satan a -kvannunyu 'bɔv -wɛ Nyɪsua a -kvannunyu =nu wɔn lɛ -hre, -vɔ dɛ =nu nu, Nyɪsuaa -hva. 'Lele'ɔɔ-nyrɔwɔ 'mu, Nyɪsua a -bati diu 'nɪ klɪ, dɛ 'klan =nu, v nu a -tɪ.

### **Pɔlv 'ye =sɔɛ, -ɛ nue, ɔ mɔ -Yusu a -wɔnnanyu'ɔ nɪ**

<sup>16</sup>'N nyi ke 'nɪ nuna: Nahuon =de nɪ 'ye 'le, -ɛ mɔ, 'na 'lu -hɔn 'o wɔn 'mu 'hru. Mɔ, 'ba plɛ, 'na 'lu -hɔn 'o wɔn 'mu 'hru, -ye ba wɛɛn ke, 'ke =bo po lele 'n dɔɔnu a -pli a dɛ gbi, -ɛ 'we =nɔ ye, -tɛ aa nu, 'a nye ke wɛɛn, 'ke nahuin =nu, -v kɔ 'li -hɔn 'o 'hru wɔn 'mu, bu po 'waa dɔɔnu a -pli. <sup>17</sup>'Na -pli -gbo, 'nu mu po, ɛ 'de Kɔkɔnyɔ, ɔ 'de 'mu le, =bo nue. 'Bɪa 'nu 'n dɔɔnu a -pli po, 'nu 'nɪ 'prɛ, -ɛ 'we =nɔ nahuon =nu ye, -ɔ kɔ 'lu -hɔn 'o 'hru wɔn 'mu. <sup>18</sup>Kɛɛ, 'n nye 'nɪ 'ye, -ɛ mɔ, nahuin 'plɔplɔ, vɔ po 'waa dɔɔnu a -pli, 'ke

'o 'klɔ -gbo ke a -tɔplɪ a -ta 'mʊ. 'A -tɪ, 'na -gbe, 'n di -wɛ po 'na -pli. <sup>19</sup>A nɔ 'nɪ, 'a mʊ mɔ =tɔkɔnyɔ'v nɪ. 'Plu 'ba 'ye nahuin =nʊ, -v kɔ 'li -hɔn 'o 'hru wɔn 'mʊ, 'a nyu ke wɛɛn, 'ke bʊ tɔɔ 'a mʊ, <sup>20</sup>kɔ, 'ke bʊ nuu -wɛ 'a mʊ 'waa -go 'mʊ, 'sʊ -wɛ 'le 'a mʊ lɛ di, 'sʊ 'a mʊ kaa, 'v yraa 'a mʊ, 'sʊ 'a mʊ =sʊɛ -tue, 'sʊ 'a mʊ tanɪ =tu. <sup>21</sup>'Mɔ -gbo, 'n 'de 'klɪ kɔ, 'ke -bo di lɛ 'a nɪ naale nu. A kɔ 'o =wɔn.

'N 'kɪɛ die 'le 'a mʊ -wɔn 'prɛɛ, -ɛ 'we =nɔ nahuon =nʊ ye, -ɔ kɔ 'lu -hɔn 'o 'hru wɔn 'mʊ. -Tɔplu -do =nʊ, -ɪ kɔ -tɪ nahuin a -gbe, sʊ 'waa dɔnʊ a -pli po, ɪ -do a -gbe a -tɪ, 'mʊ -wɛ 'n dɔnʊ a -pli po. <sup>22</sup>ʊ nɔ 'nɪ, v mɔ -Juukʊɛ'ɛ nɪ. 'Na -gbe, 'mɔ mɔ -wɛ -Juukʊɛyuu nɪ. ʊ nɔ 'nɪ, v mɔ Yisraɛkʊɛ'ɛ nɪ, -v mɔ Nyɪsʊa a daku. 'Na -gbe, 'mɔ mɔ -wɛ Yisraɛkʊɛyuu nɪ. ʊ nɔ 'nɪ, v mɔ Abrahamʊ a 'yuo a 'yuoo nɪ. 'Na -gbe, 'mɔ mɔ -wɛ 'a 'yuo a 'yuu nɪ. <sup>23</sup>ʊ nɔ 'nɪ, v mɔ -Yusu 'Klɪsʊ a -kvannunyɔv nɪ. 'Na -gbe, 'nu -wɛ nu 'a -kʊan, 'plu 'nu -kʊan a -gbe nu 'dɔ, 'nɪ -hiu 'o 'mʊ. 'Nu 'klɛɛ 'nɪ 'prɛ, -ɛ 'we =nɔ hanhunɔy ye. 'N nu o -kʊan 'dɔ, 'ɛ -hi 'o =nʊ 'mʊ. ʊ nu o 'na =jɪ a 'mʊlɛpoowɪ 'plɔplɔ, 'ɛ -hi 'o =nʊ 'mʊ. ʊ bi o 'mʊ nɪ 'dɔ, 'ɛ -hi 'o =nʊ 'mʊ. 'Ke 'n nɪ o 'le 'kʊkʊɛ -gbahlɔn, 'nɪ -hi 'o =nʊ 'mʊ. <sup>24</sup>-Juukʊɛ a ye'mʊnaanyʊ, v nu o 'na lɔkʊɛ a biɪwu -hun. 'ɛ nɪ 'wɔ, v -nyi 'mʊ lɔkʊɛ a 'wɪ a (39) -wɔ =tu 'o -pu =tu 'o seledɔ; <sup>25</sup>Romakʊɛ a ye'mʊnaanyʊ v nu o tugbayɛ, v nu 'na biɪwu ta. 'Wɔ =de 'mʊ, nahuin 'v po o 'mʊ 'hɛ -wɔn lɛ, -ɛ die nu, v 'mʊ 'mʊ 'la. 'Muwlɔnnaawu ta -gbo, 'n nu, 'mʊi a -gbe, 't wɛ o, 'nɪ bi o 'nie 'mʊ. 'Wɔ =de 'mʊ, 'nɪ -hi o 'le -nyrɔwɔ=gble kɔ 'tɔyrɔwɔ=gble, 'ke 'le 'yru -wɔn. <sup>26</sup>'Dai -nyrɔwɔ, 'bɪa 'nu 'dagba 'mʊ mu, 'nu 'ye =sʊɛ, 'ke 'o 'yɪyɪnieɪ a -ta 'mʊ, 'nu -wɛ =sʊɛ 'ye, -balɔnyʊ a -tɪ, kɔ, 'na -gbe a daku a nahuin, -v mɔ -Juukʊɛ, 'sʊ -wɛ 'mʊ =sʊɛ =tue, kɔ daku -ye a nahuin =nʊ 'hɛɛn, -v 'de -Juukʊɛ. 'ɛ nɪ -tɛgbi =de, 'nu 'ye =sʊɛ, 'ke 'le 'diɛ 'mʊ, kɔ 'ke 'le 'kwla gbo, kɔ 'ke 'o 'yru ke, nahuin =nʊ, -sʊ hɪ 'du, -v plɛ, v mɔ -Yusu a nahuin nɪ, 'sʊ -wɛ 'mʊ =tue =sʊɛ, <sup>27</sup>'nu -wɛ =sʊɛ 'ye, 'ke 'le -kʊan a nunue 'kwli 'mʊ. ɛ kɔ ti -ye, 'nɪ kɔ -le 'hru, 'ke -bo ŋmo. ɛ kɔ -wɛ ti -ye, 'nɪ 'ye -le dididɛ kɔ 'nɪnanie 'hɛɛn. Ti -ye 'yri, 'nɪ 'ye -le mʊmrahau. ɛ kɔ ti -ye, 'nɪ 'ye -le 'hʊn'mʊlɛpuedɛ, ɛɛ 'ɛɛ 'mʊ nu. <sup>28</sup>=Sʊɛ a 'yɪye a gblegleɪ -ye nɪ 'o, kɛɛ, 'n 'deɛ =bo =tu 'klɛɛ 'a -tɪ. Deɛ -do hie 'o. 'Nu lɛ naa =wɪ, 'ke 'o 'cʊɛi 'bii a -ta 'mʊ. 'ɛ nɪ -nyrɔwɔ, 'klaa 'mʊ -wɪye 'ya, 'cʊɛi a -gbe a -tɪ. <sup>29</sup>'Bɪa nahuon 'bɔ 'de 'klɪ kɔ, 'ke 'o Nyɪsʊa a 'hru wɔn, ɛɛ 'mʊ -wɪye 'yaa 'kla. Nahuon 'bɔ 'wla Nyɪsʊa a -tɪ, -ye ɛɛ 'na =wɔ lɛ 'nɪ 'tʊ 'dɔ.

<sup>30</sup>'Nɪ kɔ =bo po 'n dɔnʊ a -pli, -ye -tɔplɪ =nʊ, -ɪ nye nahuin tɔɔ, -ɛ mɔ, 'n 'de 'klɪ kɔ, nɪ- kɔ -pli 'n di po. <sup>31</sup>Nyɪsʊa, -ɔ mɔ -a nɪ Kʊkɔnyɔ -Yusu a Bu, ɔ yie nɪ, -ɛ mɔ, 'nu =tu -tɪ a -tɛɛ. Nɔ- nahuin blɛ ye bʊ baa, -tɛ 'klɔ tɛ ye gbo.

<sup>32</sup>Ti -hi la a ti 'yri, -tɛ 'n nɪ la 'le Damasɪdɔ 'mʊ, 'blugba 'bii a -gbe a nyɪgblaka, 'a 'dʊ mɔ la Aletasɪ, 'ɔ =tu la 'o -gulɔnuma =de gbo. -Gulɔnuma a -gbe, nɔ- ha la nahuin, bʊ -pre la 'dɔ a paaleɪ 'bii, -ɛ die nu, v 'mʊ la 'mʊ klɪ. 'Dɔ a -gbe, v nu la -mli, 'v -hɔ la ye. <sup>33</sup>Kɛɛ, 'ke Nyɪsʊa a nahuin po la

'le 'mu -tugba gblaka wɔn, 'u muɔ la 'pata gbo, 'u naa la 'o 'mu 'winde =de 'yri, 'u =tu la 'le 'mu 'dɔ a -mli 'nike, 'ni =ta la -nu kwa.

**Pɔɔ yie ni, -ε mɔ, -Yusu 'Klɪsɔ kɔ 'klɪ**

**12** <sup>1</sup>'N 'kɛ die 'n dɔnɔ a -pli po. 'N yie ni, -ε mɔ, dɛ a -gbɛ, ε 'ni -hɛ =le nahuon =de 'mu. =Betɪ bɛ ni lɛ 'mu, -tɔplɪ -gbo, Nyɪsɔ tɔɔ 'mu, 'ke 'le yain 'kwli 'mu, ni- kɔ -tɪ 'nu mu =tu. <sup>2</sup>'N yi nahuon =de, ɔ kɔ -Yusu 'Klɪsɔ 'hɛn -mɔ. Nahuon a -gbɛ, 'mɔ ni; Nyɪsɔ 'ɔ gba la 'le 'mu 'a =hapɔ'dɔ 'mu, 'a 'yru a -pu =tu 'o -hɛn a nɔnɔ ni kɛ gbo, 'plɪ 'ni -hɪan la -wɔn, 'ni di la 'le. -Tado 'na -gbɛɛ ni, ɔ mu 'le, -tado 'na -hihiuu ni, -u mu 'le. 'N 'de 'a dɛ =de yi. Nyɪsɔaa -do, nɔ- yie. <sup>3</sup>'N nye lele ke 'ni nɪna, -ε mɔ, 'n yie ni, Nyɪsɔa nue ni, 'ni mu 'le 'a =hapɔ'dɔ 'mu. -Tado 'na -gbɛɛ ni, ɔ mu 'le, -tado 'na -hihiuu ni, -u mu 'le. 'N 'de 'a dɛ =de yi. Nyɪsɔaa -do, nɔ- yie. <sup>4</sup>-Tɪ =nu, 'nu la 'le 'wɔn, -tɔnahuon =de 'de 'le 'a =tutue -wɛ, 'ɪ =ɲa -wɛ, 'ke -tɔnahuon bɔ -hihi kle.

<sup>5</sup>'N -wɛ 'le =bo po wɛn dɛ a -gbɛ a -pli ni, -ε nue la 'mu, kɛɛ, 'ni nue =le. Kɛɛ, -tɔplɪ 'bii -ye =nu, -ɪ kɔɛ 'o 'mu ke gbo, -tɔplɪ -do, -ɪ nye nahuin tɔɔ, -ε mɔ, 'n 'de 'klɪ kɔ, ni- kɔ -pli 'n di po. <sup>6</sup>-Tɔplɪ -ye ni 'o. 'Bia 'ni nye wɛn -hɔa, 'ke =bo po 'a -pli, 'n 'dɛɛ =bo 'prɛ 'le lɛ, -ε 'wɛ =nɔ nahuon =nu ye, ɔ kɔ 'lu -hɔn 'o 'hru wɔn 'mu. Dɛ =nu, -ε mɔ -tɪ a -tɛɛ, ni- kɔ -pli 'n di wɛn po. Kɛɛ, 'ni po =le 'n dɔnɔ a -pli ni, -ε nue, 'ni -hɔa =le 'ke nahuin bu =tuu 'o 'mu, 'ke 'o -tɔplɪ =nu, -ɪ kɔ -pli 'nu po a -ta 'mu. Kɛɛ, dɛ 'nu -hɔa, nɛ- mɔ bu =tuu 'o 'mu, -ε nue, bu 'na nɔnɔ-tɔplɪ 'ni 'ye, kɔ, 'bu -wɛ 'na wɔn a win 'wɔn, -ɪ mɔ -tɪ a -tɛɛ.

<sup>7</sup>'Yilɛnɔ-tɔplɪ 'bii a -gbɛ, Nyɪsɔa tɔɔ 'mu a -tɪ, 'n -wɛ 'le =bo 'yaa wɛn 'le 'n dɔnɔ ni 'dɔ. Kɛɛ -ye Nyɪsɔa nu lele 'mu 'mu dɛ -ye, 'ɛɛ 'mu 'kla -wliye 'yaa 'dɔ, -ε die nu, 'ni -han 'le 'n dɔnɔ 'yaa. =Sɔɛ a 'yiye a -gbɛ, ε 'wɛ =nɔ Satan a -kɔannunɔ ye, ɔɔ 'mu bi. <sup>8</sup>'N nu Nyɪsɔa a daawɪ ta, 'ke bɔ hɛn 'mu =sɔɛ a 'yiye a -gbɛ -wɔn, <sup>9</sup>kɛɛ -ye ɔ =tu 'mu -wɔn, ɔ nɔ: «'N nɔɛ -mu 'mu ni. 'Na 'munvɛɛ a -gbɛ, bɛ nu -mu -tɛɛ. 'Na 'munvɛɛ a -gbɛ, bɛ -hɛ -mu 'mu, 'ke -bo kɔ =wɔ a 'lɪla, 'ke 'o =sɔɛ a 'yiye a -gbɛ a -ta 'mu, -ε nue, nahuon 'bɔ 'de 'klɪ kɔ, 'kɛɛ ni, 'na 'klɪ, 'u 'o -kɔan nuu, 'ke 'le nahuon a -gbɛ 'mu, -ε die nu, ɔ 'mu 'klɪ ke ni 'dɔ.» -Tɛ ε ni lɛ 'mu, -ye 'na plɔ ble ni. Dɛ =nu, -ε nye nahuin tɔɔ, -ε mɔ, 'n 'de 'klɪ kɔ, ε nɛ- kɔ -pli 'nu po, -ε die nu, -Yusu 'Klɪsɔ a 'klɪ, 'ɪ 'mu -kɔan nu -tɛɛ, 'ke 'le 'mu 'mu. <sup>10</sup>-Tɛ ɔɔ 'mu ke dii, 'bia 'ni 'de 'klɪ kɔ, nɛ- nue, 'na plɔ 'ɔ ble. Mɔ =betɪ buu 'mu tanɪ =tu, buu 'mu ti 'yakɪ ye gba, 'kla-wliye'yɪya a gbleglei -ye bu 'mu ye, mɔ =betɪ -tɔplɪ 'bii =nu, -u 'o nyre, bɪ -hi 'mu wɔn, 'n yie ni, -ε mɔ, 'nu 'ye =sɔɛ, -tɛ 'n nɔɛ -Yusu 'Klɪsɔ 'mu a -tɪ. Nɛ- nue, 'ni kɔ plɔ a bleɛɛ, -ε nue, ti =nu -kɔ 'yri, 'n 'de 'o 'klɪ kɔ, 'ke -Yusu 'Klɪsɔ 'o 'mu 'a 'klɪ -nyii.

**Pɔɔ, ɔɔ lɛ naa =wɪ, 'ke 'o Nyɪsɔa a nahuin**

**=nu a -ta 'mu, -u ni 'le Koletɪdɔ 'mu**

<sup>11</sup>'E mɔ -tɛɛ, 'n po 'n dɔnɔ a -pli, -ε 'wɛ =nɔ nahuon =nu ye, ɔ kɔ 'lu -hɔn 'o 'hru wɔn 'mu. Kɛɛ, 'a mu'v ni, -u ni 'o 'mu ke 'mu, 'ni nu dɛ a -gbɛ. 'N po

'n dɔnɔ a -pli, -ɛ nue, 'a mu -nu, -v di wen 'na -pli po, a 'nɪ po -le 'na -pli. 'A mu'v nɪ, -v kɔ -bu po wen 'na -pli. -Hapukɔ, 'nɪ 'de de -de yi, kɛɛ, 'a nɪ -Yusu a -wɔnnaanɔ yrayrɪ -nu, aa nyigblakɪv daa, v 'de 'o 'mu 'mu -hi. <sup>12</sup>A kɔ ba yi dɛ a -gbɛ, -ɛ nue, ti -nu -kɔ 'yri 'n nɪ la 'le 'a mu -wɔn, 'ke 'le -wɔ a 'lɪla 'kwli 'mu'v nɪ, 'nɪ la 'le -kvan nuu, Nyɪsɔa ɔɔ la 'le 'mu 'mu naa, ɔɔ la 'ɲmileka-tɔplɪ 'plɔplɔ nu. 'ɲmileka-tɔplɪ a -gbɛ, nɪ- nye 'a mu tɔɔ, -ɛ mɔ, 'mɔ mɔ -tɛɛ a -Yusu a -wɔnnaanɔ. <sup>13</sup>-Hapɔ-tɔplɪ -nu, 'n nuu 'le -Yusu a nahuin -ye -wɔn, 'n nui -we 'le 'a mu -wɔn nɪ. 'N 'de nahuin 'yi 'mu 'le 'jra. Dɛɛ -do nɪ 'o. Nɛ- 'n 'de la nu, 'ke 'le 'a mu -wɔn. 'N 'die la 'a mu -hɔa, 'ke ba 'pɛɛ 'mu. A kɔ 'o -wɔn, 'yilɛnyrɛɛ a -gbɛ a -tɪ.

<sup>14</sup>'N -we 'le kɛ 'le 'a mu -wɔndidie. 'Bɪa 'nɪ di 'klɛɛ 'le, -ye ɛ mɔ 'wɔ a ta nɔnɔ, -bo di 'le 'a mu -wɔn. Dɛ -gbo, 'n di 'klɛɛ 'le ya, 'nɪ wɛɛ -le lele kɛ nɪ, 'ke ba 'pɛɛ 'mu. 'A mu -tɔnahuin 'nɪ -hɔa, ɛ 'de 'a nɪ 'wli, 'nɪ -hɔ -le. -Bo pue 'yuo-pli kɔ 'waa bu kɔ 'waa 'dii 'hɛɛn a dɛ ye. ɛ 'de 'yuo-pli, v 'nɪ kikle -le 'waa bu lɛ, ɔ kɔ 'waa 'dii 'hɛɛn, kɛɛ, bu kɔ 'dii 'hɛɛn, nu-v 'waa 'yuo-pli lɛ kikle. <sup>15</sup>Mɔ -betɪ -tɔplɪ 'bii -gbo, 'n kɔ, mɔ -betɪ 'na -hɔnhlɔn, -bo -hɔ, 'ke -bo -hɛ 'a mu 'mu, 'ke 'o Nyɪsɔa a 'hru wɔn, dɛ a -gbɛ, ɛ 'nɪ 'yaa -le 'mu 'kla -wliye, kɛɛ, 'n nye 'nɪ nu, 'ke 'le 'manukɔ 'kwli 'mu. -Be -tɛ 'n nɔɛ 'a mu 'mu 'dɔ, nɛ- nue, 'a 'de 'klɛɛ lele 'mu 'mu nɔɛ?

<sup>16</sup>A yie nɪ, -ɛ mɔ, 'n 'die la 'a mu -hɔa, 'ke ba 'pɛɛ la 'mu. Kɛɛ, nahuin -ye, 'ke 'le 'a mu -heyri, kɛ v di po: «Pɔlɔ mɔ gblagblɔnyɔɔ nɪ. ɔɔ -a mu 'nɪ kaa, ɔɔ -a nɪ 'wli gba.» <sup>17</sup>-Be' 'n nu 'a nɪ kaale 'le? -Be nahuin -gbo, 'n lee o 'le 'a mu -wɔn, nu- kɔ 'mu 'n naa 'le, 'nɪ kaa o 'a mu? 'Uɔn, ɛ 'de lɛ 'mu nɪ. <sup>18</sup>'N le o nahuon -gbo, -ɔ mɔ Titɪ nɪ, bɔ mu o 'le 'a mu -wɔn. Nahuon -ye -nu, a yi, ɔ kɔ -nɔ 'hɛɛn, nu- 'n lee o 'le 'a mu -wɔn. -Be Titɪ kaa 'a mu nɪ, ɔ -ha 'a mu -tɔplɪ kwa lɛ? 'Uɔn. 'A nɪ -gbɛ, a yie nɪ, -ɛ mɔ, ɛ 'de -tɪ a -tɛɛ. Titɪ kɔ 'mu 'hɛɛn, dɛɛ -do, nɛ- aa nu. -A kɔ 'lu a lɛ-hiɛɛɛ -do.

<sup>19</sup>Dɛ -gbo, -a 'cru nɔ -a nɪ 'crunɛ -gbo 'kwli 'mu, a nɪ 'ye 'le, -ɛ mɔ, -aa 'a mu -wɔn 'nɪ 'cru, -ɛ 'we -nɔ nahuin -nu ye, vɔ -tɪ yɛɛ, 'plɪ -v nyi klɛ -hɪhɪa. Nyɪsɔa ye 'mu'v nɪ, -aa mɔ 'pɛɛɛ, -ɛ 'we -nɔ -ye, -tɛ -Yusu 'Klɪsɔv 'a -hɪhɪa nu. 'Diayuo -a, -aa 'a mu -tɪ 'bii -gbo ye 'nɪ -tu, -ɛ nue, -a nye 'nɪ -hɔa, -ba -hɛ 'a mu 'mu, -ɛ die nu, a 'mu 'klɪ kɛ nɪ 'dɔ, 'ke 'le Nyɪsɔa a -tɪ -heyri. <sup>20</sup>Dɛ -nu, -ɛ kɔ -tɪ 'nɪ huannɔ pɪ, nɛ- mɔ, 'bɪa 'nɪ di 'le 'a mu -wɔn, -tado 'a nɪ 'yrinaabɔ, ɪ 'dɛɛ bɪ blee 'na plɔ. 'Bɪa 'bɛ nɪ lɛ 'mu, 'a nɪ -gbɛ, a 'dɛɛ ba kɔ plɔ a bleeɛ, 'bɪa 'ba 'ye 'mu. 'Nu pɪ huannɔ, 'bɪa 'nɪ nyre 'le 'a mu -wɔn, 'ke ba po -yɔɛɪ, 'ke 'le 'a mu -gbahlɔn, kɔ, 'ke ba -tutu ca -wɔn. -Tado a di 'mu lɛ bi yrv, a 'mu wo, kɔ, a 'mu -tɪ -hɔn yre -tutu, a 'mu =v -ye crekɛ, a 'mu 'le 'a nɪ dɔnɔ 'yaa, a 'mu -tɔplɪ -nu nu, -ɪ 'de 'o ye 'sii. <sup>21</sup>'Nu -wɛ pɪ huannɔ, 'bɪa 'nɪ di 'le 'a mu -wɔn, 'ke -a nɪ Nyɪsɔa bɔ nue 'mu wɔlɪ, 'a nɪ -tɪ. 'Nu -wɛ pɪ huannɔ, 'ke -bo yɛɛ 'le 'a mu -heyri -tɪ'wlanɔv 'plɔplɔ gbo, -v 'nɪnɪ -hɔa -bu hie 'o 'waa dɛ 'kuku gbo. -Tado 'waa 'klɔ 'kɪɛ nyree 'yi lɛ, 'vɔ -wlawli nu, kɔ 'lalu 'hɛɛn, 'vɔ 'yilɛnyre-tɔplɪ a gblegbɛɪ -ye nu. 'Bɛ nɪ lɛ 'mu, 'n di 'nɪ we, 'waa -tɪ.

## 'Lele'bowwinte

**13** <sup>1</sup>Bia 'ni di 'le 'a mu -wɔn, -ye ε mɔ 'kleε 'wɔ a ta a nɔnɔ. 'Ni di 'le, -ye 'n di nahuin -nu le poo -bati, -v nu dε 'klan. -Tε Nyisvacruniεε 'a -tutue nu, ke'ε ni, 'n di -bati a -gbε a pupue nu. Nyisvacruniε a -gbε, ε nɔ 'ni: «Bia nahuon -ye 'bɔ yεε 'a 'be -ye -ti, ε nye 'ni -hua, bɔ kɔ -hɛhipuv 'hɔn, ta, -uv -tu -do a -gbε -tu, ɔɔ -tu. 'Bia nε- ε 'de, v 'dεε bu po -bati a -gbε.» <sup>2</sup>'Na 'wɔ a 'hɔn a nɔnɔ, 'n ya o 'le 'a mu -wɔn, 'n -gbε o nahuin 'bii ni, kɔ nahuin -nu, -v nu o dε 'kuku. -Tε ti ni le 'mu -gbo, 'n 'de wen 'le a die, keε, 'nu lele 'a mu 'ni -gbε, -ε mɔ, 'bia 'ni di 'le, nahuin 'bii, -v nu dε 'kuku, 'n diu le poo -bati. <sup>3</sup>A nye 'ni -hua, 'ke ba yie, 'bia -Yusu 'Klɩsɩ 'bɔɔ 'le 'mu 'mu naa, 'bɔɔ 'prε. 'Bia 'ni di 'le, a di dε a -gbε 'ni 'ye. -Yusu 'Klɩsɩ a -gbε, 'bɔɔ -kvan nu, 'ke 'le 'a mu -hɛyri, 'a 'klɩ 'ni -wε -le 'le, 'ɔɔ 'a mu 'a 'klɩ a kenɩnε ɔɔ. <sup>4</sup>Ti -nu -kɔ 'yri v kɔɔ la 'o tu 'yie 'mu, -ni 'ye -nɔ 'ni, ɔ 'de 'klɩ kɔ. Keε, ɔ -hɔn 'le 'kukonyv -hɛyri 'mu ni, ɔ 'hri 'klɔ. -Tε ti ni le 'mu -gbo, 'ke 'le Nyisva a 'klɩ 'kwli 'mu ni, 'ke ɔ ni 'le 'klɔ. -A -mε -ye, -a kɔ -Yusu 'hɛn, -a -mυε ni. 'A -ti, 'ke 'le 'pia -ye ke, -a 'de 'klɩ kɔ. Keε, 'ke 'le 'pia -ye ke, ɔ kɔ -a mu 'hɛn, -a ni 'klɔ. 'A -ti, 'bia =ba di 'le 'a mu -wɔn, Nyisva a 'klɩ ni, -a di -kvan 'yri nuu.

<sup>5</sup>'Nu 'a mu 'ni le, ba 'jɔra 'a ni dɔnɩ -tεε, -ε die nu, a 'mυε 'ye, 'bia 'ba kuo -Yusu -wlv ye. 'N pue -tεε, a yie ni, 'ke -Yusu 'Klɩsɩ ni 'le 'a ni -wli ke. 'N pue -tεε, a 'ni -hre -le nahuin -nu wlɔn le, -v plε, v kuo -Yusu ye -wlv, 'plu -ye hi't ni, v 'dio -wlv ye kuo. <sup>6</sup>Keε, 'n pue -tεε, a die 'ni 'ye, -ε mɔ, -a -mε -ye, -a -wε 'le -ba tυε 'a mu ni, -ε mɔ, -a mu mɔ -tεε a -Yusu a -wɔnnaanyv'v ni. <sup>7</sup>Keε, -a 'ni -hυε -le, -ba tυε 'a mu, -ε mɔ, -a mu mɔ -Yusu a -wɔnnaanyv'v ni. -Aa da Nyisva, 'ke 'o 'a mu -wɔn, -ε die nu, a 'ni -han dε 'klan -de nu. Mɔ, -ba 'de 'hru 'ye, 'ke -ba tυε 'a mu, -ε mɔ, -a mu mɔ -Yusu a -wɔnnaanyv'v ni, dε -aa -hua, nε- mɔ, ba nu -hapudε. <sup>8</sup>Baa le 'pupre nu, ε 'we -nɔ ye, -a 'die 'le -wε, 'ke 'le -a ni -kvan 'kwli 'mu, -ba -wɔn -ti a -tεε ye. Dεε -do -a -wε 'le -ba nu, nε- mɔ dε -nu, -ε 'sii 'o ye. <sup>9</sup>Bia 'ba ni 'klɩ ke, 'ke 'o Nyisva a 'hru wlɔn, -beti -a -mε -ye, -ba 'de 'klɩ ke ni, -ye -aa nu 'manv. 'A -ti, -aa da Nyisva, -ε die nu, ɔ 'mu 'a mu 'mu -hε, a 'mu ye 'mu mu, 'ke 'o 'a 'hru wlɔn.

<sup>10</sup>ε ni ke 'mu, 'nu 'a mu -wɔn 'cru, -ε die nu, a 'mu 'o dε 'kuku a nunue gbo hie, -ε die nu, 'bia 'ni nyre 'le 'a mu -wɔn, 'ni -han 'a mu 'nyre -hɛn. 'ε mɔ -tεε, Nyisva -nyi 'mu 'klɩ, 'ke =bo -ha 'le 'a mu le. Keε, ɔ 'de 'mu 'klɩ -nyi, 'ke =bo -wɔ 'a mu gbo. Keε, ɔ -nyi 'mu 'klɩ ni, -ε die nu, 'mu 'a mu 'mu -hε, a 'mu ye 'mu mu, 'ke 'o Nyisva a 'hru wlɔn.

<sup>11</sup>'Na 'diayuo -a. 'N gba 'kleε 'a mu wlu. 'Nu 'a mu 'ni le, 'ke ba mu ye 'mu, 'ke 'o Nyisva a 'hru wlɔn. Ba -nyinyi 'klɩ. Ba kɔ win a 'mulε'wɔnwɔnle, kɔ, ba kɔ kegbowεenle. 'Bia 'baa le 'a nunue nu, -ye Nyisva, -ɔ nυε -a mu 'mu, kɔ, -ɔɔ -a mu kegbowεenle -nyi, ɔ di 'o 'a mu -wɔn 'ni ni.

<sup>12</sup>Ba -nyinyi 'wio -tɛɛ, -ɛ 'we =nɔ 'ɔayuo ye. Nyɪsua a nahuin 'bii -gbo, -v nɪ nɔ, v =gba 'a mʊ wɔn lɛ -tɛɛ.

<sup>13</sup>'Nu da Nyɪsua, 'ke 'o a 'bii a -ta 'mʊ, 'ke -a nɪ Kʊkɔnyɔ -Yusu 'Kɪsʊ bɔ 'cipi 'o, bɔ nu 'a mʊ =hapɔɔ 'mʊ, kɔ, Nyɪsua bɔ -nyi 'a mʊ 'a 'mʊvɛɛ, kɔ, Nyɪsua a -Hihiu bu nue, ba -mʊɛ.